

Триморске новине

Будва, Новембар 1995.
Цијена 1,50 динара

Издаје мјесечно Година XXIV Број 396

ЧЕДО ВУКОВИЋ

БУДВА – ПРИЈЕ СЕБЕ РОЂЕНА

Знаш ли, путниче, на који ступаш праг?
Ја сам град, саздан од камена и свјетлости.
Рођен прије себе – у миту Хелена старих.
Ни у сновима Европе тада не ницаху метрополе горде.
А мој се глас изнова рађао – у низу витких покољења.
И гле, из темеља ми сјаки Кадмово име – знак стаменисти.
И Хармонија – између сила супротница, између срце и љубави.
И први Словен пробада копљем морску звијезду.
Из модрина се извија Скочићевојка, сва од бијеле пјене.
И машу јој гране Веље маслине, изнад Бечића. И чуј, маслина памти стару еру: два миленијума – два трептаја у свемиру.
И стоји крај пута бокал паштровског вина – за жедно грло.
И брда се моја, у прољеће, огрну златастим ткањем сунца и жукве.
И каже се: Што је са цвијетом, то је са свијетом.
И млади Његош, из Маина, разиграва коња мојим пољем.
И под ноћним небом пали се луча у човјеку и луча макрокозма.
И сва звона поморја у једну сливају се јеку.
И бивам позорје митско и херојско. И позорје нових муза.
Ја сам Будва, ја сам праг Црне Горе и земље југословенске, ја сам длан свијета, обасут звјезданим прахом.
Знаш ли, путниче, на који ступаш праг?

НА СЈЕДНИЦИ САВЈЕТА НАРОДНЕ БАНКЕ У МИЛОЧЕРУ

УСВОЈЕН „ПРОГРАМ МИЛОЧЕР“

САВЈЕТ Народне банке Југославије усвојио је шестог новембра у хотелу „Вила Милочер“ „Програм II“ гувернера проф. др Драгослава Аврамовића, који је он назвао „Програм Милочер“. Сједница Савјета је била затворена за јавност, али се професор Аврамовић љубазно одазвао молби новинара и саопштио о чему се разговарало на овом важном скупу.

„Програм Милочер“ рекао је гувернер Аврамовић, састоји се од неколико основних постулата, међу којима су отварање наше привреде, односно прелазак на тржишни курс и елиминација трговинских ограничења – увозних и извозних дозвола.

– Ми хоћемо што пре да доведемо до максимума производњу, али то не можемо урадити док се не повећа извоз, зашто морамо имати добре цијене кроз тржишни курс. Повећани извоз ће нам омогућити повећани увоз, а по-

већани увоз повећану производњу која ће довести до повећања дохотка и свакако већих буџетских прихода и повећања запослености, рекао је др Аврамовић, послје сједнице Савјета НБЈ.

Све ове мјере спровећемо одмах и то је заједничка оцјена свих чланова Савјета, додао је Аврамовић, истакавши да за то постоје и сагласности савезне и републичких влада, а нови програм подржавају и предједници република.

„Када је ријеч о корекцији курса динара, то јесте признавање дефакто стања, основна конвенција за привреду је та што ће доћи до повећања ликвидности зато што ће се повећати извоз, а очито је да без извоза не можемо да живимо, нагласио је Аврамовић.

На другој страни, рекао је он, производња намијењена извозу постаће профитабилнија него што је то било до сада, а то ће довести до пове-

ћања запослености и раста производње.

У трећој области програма монетарне и девизне политике у наредној години демократизација својинских односа заузима централно мјесто. Гувернер Аврамовић има, како је рекао, свој предлог демократизације друштвених односа према којем би друштвену имовину ваљало подијелити у четири дијела. Једна четвртина акција припала би радницима, друга четвртина пензионерском фонду, трећу чине ваучери који би били подијељени свим становницима, а последња четвртина обухватала би акције које ће бити продате да би држава исплатила дугове, укључујући и стару девизну штедњу.

На питање новинара да ли вјерује у нови програм, Аврамовић је кратко одговорио: „Не бих радио кад не бих вјеровао“.

Р. Павићевић

ПРЕДСЈЕДНИК ЖАРКО МИКОВИЋ О НАШОЈ ОПШТИНИ ИЗМЕЂУ ДВА НОВЕМБРА

РЕЗУЛТАТИ ПРЕТЕКЛИ УСЛОВЕ

Дан Општине Будва 22. новембар, установљен по дану ослобођења Будве 1944. године, је повод да се обратимо предједнику Скупштине општине Будва Жарку Миковићу с неколико питања о привредном и друштвеном животу наше општине између два новембра, 1994. и 1995. године.

● Како господине предједнице оцјењујете протеклу годину дана у општини Будва, какав је резиме привредних и друштвених појава и токова из угла првог грађанина наше општине?

–Постало је традиционално да Будва сваке године обиљежава дан ослобођења, а овога пута се то поклапа и са обиљежавањем 50 година побједе над фашизмом. То је истовремено згодна прилика да се поред одавања пијетета свијетлим симболима из наше прошлости, осврнемо и на протекли једногодишњи период, остварене резултате и услове у којима се радило. Кад се прави једногодишњи пресјек протеклог периода у коме се живјело и радило посебно треба истаћи услове у којима се организовао цјелокупни рад и живот. То су, прије свега, ратно окружење, ембарго и рад под санкцијама, што је оставило снажан печат и последице на овом подручју. Но, с друге стране, то је била и прилика да се истакне колико смо чврсти и снажни, да смо и под дејством санкција и последица које собом носе, успјели да кроз зацртане програме и планове остваримо задовољавајуће резултате. Сви привредни и друштвени субјекти, као и јединица локалне самоуправе с њеним органима, консолидационо су дјеловали и допринијели да се уради колико је било могуће у постојећим условима.

● Туристичка сезона је, ипак, подбацила, и годишњи туристички промет ће бити слабији од очекиваног?

–Привреда наше општине је моноструктурна (туризам и угоститељство представљају 90 одсто) а санкције и општа криза су неповољно дјеловали на резултате туризма и читав живот наше комуне. Нема иностраног туризма (а странци су у туристичком промету наше општине учествовали са 90 одсто), куповна моћ домаћих туриста је знатно опала, и ту је било тешко постићи нешто више. Домаћи гост, иначе, и да је много боље платежне моћи не би могао надокнадити недостатак странаца. Уз то на мањи број туриста утицало је и лоше вријеме у другој половини августа и током септембра.

● Будва је сигурно рекордер по броју туриста у односу на број становника. То из године у годину све више оптерећује комуналну инфраструктуру (посебно снабдијевање водом и електричном енергијом, саобраћај...), а наше питање је шта се у општини даље планира на побољшању инфраструктуре јер се, извјесно је, у наредном периоду очекује још више туриста?

–У протекле двије године Општина је као јединица локалне самоуправе, и њена јавна предузећа предузела низ активности за развој свих виталних функција које су од изванредног значаја за развој свих виталних функција које су од изванредног значаја за развој туристичке понуде, и уопште побољшање услова живота и рада на овом подручју. То се посебно односи на водоснабдијевање, снабдијевање електричном енергијом, локални саобраћај – улице, стазе и паркинзи, ППТ везе, уређеност града... Најозбиљнији проблем – водоснабдијевање у главној туристичкој сезони – сматрам да смо ријешили обезбјеђивањем нових количина воде (око 100 литара у секунди) из изворишта Сјенокос. Радовима које смо извели прошле и ове године ри-

јешили смо проблем снабдијевања водом до завршетка регионалног водовода. Сада нам предстоји обезбјеђење сигурности снабдијевања (ове године је уложено милион динара) што подразумева набавку резервних дијелова и квалитетно одржавање система, као и побољшање водоснабдијевања у неким вишим насељима. Ове године смо то урадили за насеље Лази и село Мажићи, а наредне године отклонимо још нека уска грла. То је наша перманентна обавеза и убијеђен сам да ћемо идуће

сезоне имати још квалитетније водоснабдијевање. У заједници са Јавним предузећем Електропривреде Црне Горе спроводимо акцију замјене трансформатора новим, и јачим, како ни ту не би било узких грла због повећања броја потрошача и потрошње електричне енергије. ППТ везе су побољшане, али је остало отворено питање Петровца. Обавили смо иницијалне разговоре и постоји обећање ЈП ППТ Црне Горе да ће уз нашу помоћ за наредну туристичку сезону обезбједити нову телефонску централу. Тиме ћи смо ријешили велики проблем туриста који лете у Петровцу, јер је то

Наставак на 2. страни

Триморске новине

У
Б
О
В
О
М

- За слободу – борба непрестана
- Може ли се вратити одузето земљиште
- Хоће ли оживјети маслињаци
- Приче с другог колосјека – Обала боје уља
- Наш гост: Митар Митровић
- Културна баштина – Манастир Прасквица
- Заборављени ратни добровољци

наставак на 1. страни

годиницама једна од њихових главних примједби. Ове године начели смо рјешавање још једног проблема који се јавља у туристичкој сезони – паркинга. Изграђен је, мада као привремено рјешење, паркинг са око 250 мјеста у центру града, а у плану је изградња два већа гаражна простора – један у оквиру тзв. пословно-гаражног центра који ће се градити између тржног центра и старе раскрснице у Будви, а други у оквиру пословно-комерцијално-трговачког центра који се планира на простору између тржног центра, хотела „Будва“ и зграде поште. Послије вишегодишњег ишчекивања и планирања овог лjeta је изграђен надвожњак преко магистрале и испод насеља Инановићи, изграђена је пјешачка стаза од пристаништа до потока Савичића чиме су пјешади добили непрекинуту стазу од старог града до Рафаиловића. У плану је изградња и пјешачке стазе од Рафаиловића до хотела „Мадестрал“ трасом којом ће ићи и регионални водовод. Туда ће моћи саобраћати и туристички возић што ће знатно побољшати превоз туриста током лjeta. Изузетно је значајно, посебно за безбједност саобраћаја и пјешака, планирања изградња пјешачке стазе од семафора у Будви до Видиковца. Кад је ријеч о активностима општине на побољшању инфраструктуре, не могу се заобићи знатна улагања средстава, али и резултати, у уређењу града и одржавању чистоће. Комунално предузеће је модернизовало возни парк и на веома високом нивоу пружа своје услуге.

● Општина је инвестирали и ван подручја које се сматра ужом туристичком зоном и на објектима који нијесу типично туристички?

– Настојим да побољшамо услове живота и рада на подручју читаве општине уколико смо то у могућности. Тако сам, између осталог, помогли увођењу телефона у скоро свим селима, изградњу пута на Брајини, санацији цркве у том мјесту, ускоро планирамо и санацију цркве у Подострогу. Планирамо, такође, и санацију зграде школе у Режевићима.

● Будва уз туристичку постаје и културна метропола. Фестивал Град-театар је главна културно-пропагандна манифестација која је већ изборила своје мјесто на југословенском културном простору, али ту има још доста и резултата али и наредних задатака?

– Општина је помогла и спонзорисала Град-театар, Фестивал медитеранских pjesме „Будва 95“, ликовне изложбе у Модерној галерији и другим галеријама – све у циљу обогатавања туристичке понуде и стварања могућности за одржавање и развој културе. Свесни тог циља нијесмо посрнули под санкцијама, а културни програми ће и даље бити наша значајна обавеза. Надам се да ћемо, уз то, ускоро наћи

квалитетна и трајна рјешења и за неке културне и информативне институције (музеји, библиотеке, радио). Садашњи статус је неповољан, настојаћемо да то превазиђемо, а до тада ће као и сада Општина извршавати све обавезе како би функционисале у што повољнијим условима.

● У општини се дуго година развијала и стварају тзв. пословно-гаражног центра који ће се градити између тржног центра и старе раскрснице у Будви, а други у оквиру пословно-комерцијално-трговачког центра који се планира на простору између тржног центра, хотела „Будва“ и зграде поште. Послије вишегодишњег ишчекивања и планирања овог лjeta је изграђен надвожњак преко магистрале и испод насеља Инановићи, изграђена је пјешачка стаза од пристаништа до потока Савичића чиме су пјешади добили непрекинуту стазу од старог града до Рафаиловића. У плану је изградња и пјешачке стазе од Рафаиловића до хотела „Мадестрал“ трасом којом ће ићи и регионални водовод. Туда ће моћи саобраћати и туристички возић што ће знатно побољшати превоз туриста током лjeta. Изузетно је значајно, посебно за безбједност саобраћаја и пјешака, планирања изградња пјешачке стазе од семафора у Будви до Видиковца. Кад је ријеч о активностима општине на побољшању инфраструктуре, не могу се заобићи знатна улагања средстава, али и резултати, у уређењу града и одржавању чистоће. Комунално предузеће је модернизовало возни парк и на веома високом нивоу пружа своје услуге.

– Продужење сезоне ће и даље остати само на ријечи, ма ако се не предузму конкретни кораци. Наша шанса је развој спортског, спортско-рекреативног и конгресног туризма, сајамске и информатичке манифестације. Ту има почетних резултата али треба много више радити. У том смислу оцјењујем као посебно значајно предлог трансформације Јадранског сајма у привредно-сајамско-конгресни центар „Јадрански сајам“ гдје би се на једном мјесту објединили низ фактора побољшања понуде Будве у извансезонском периоду. Отварање спортске хале и њено стављање у функцију је права велика радна пobjеда с обзиром да се на њој радило дуго година и да је она веома значајна за развој спорта и одржавање разних спортских манифестација у нашој општини. За идућу годину је планиран завршетак радова на затвореном базену на Словенској плажи, а реконструисаће се и базен у пристаништу. Под Дубовицом је планирана изградња спортског центра са фудбалским стадионом. Све те послове и активности обједињаваће новоформирано Јавно предузеће „Медитерански спортски центар“ а циљ свих ових активности на изградњи спортских објеката је и стварање услова за што „јачу“ припрему кандидатуре Будве и Црне Горе за организовање „Медитеранских игара Будва 2005“. Озбиљно ћемо настојати да сваке године урадимо нешто ново и тако будемо корак ближе дојели организације тако велике спортске манифестације.

● Шта на крају, господине предсједниче, можете поручити својим суграђанима? – Надам се да улазимо у један мирнији период развоја, да након потписивања споразума за Западни Срем и Источну Славонију слиједи и успешан завршетак мировних преговора у Дејтону, и скидање санкција нашој земљи. Тиме, имајући у виду све што је Будва постигла у досадашњем развоју, па и у овом тешком времену под санкцијама, се стварају услови да, заиста се може рећи, улазимо у нову будућност.

Васо М. Станишић

УЗ ДАН ОСЛОБОЂЕЊА ОПШТИНЕ И ПОЛА ВИЈЕКА ПОБЈЕДЕ НАД ФАШИЗМОМ

ЗА СЛОБОДУ БОРБА НЕПРЕСТАНА

Пише: Пеко Лијешевић

Ових дана обиљежавамо 51. годишњицу ослобођења наше општине од фашистичког окупатора и толико година живота и рада у слободи. При крају смо године у којој смо заједно са свим учесницима велике антифашистичке борбе – својим савезницима, обиљежили велики јубилеј 50 година пobjеде над фашизмом, којој је Југославија, којој су црногорски и српски народ, јуначком борбом и огромним жртвама, дали велики допринос. Поносни смо на чињеницу да је у тој антифашистичкој борби масовно учествовао и народ нашег краја и пobjеди дао, сразмјерно, пуни допринос.

Живећи вјековима на једној од најлепших обала на свијету, на овим каменим ловћенским падинама, на територији којом су харале преко ње продирали у супротне правце војске великих и моћних држава, народ овог краја није се никад мирно с туђином. Био је редовно непокоран, дизао се на устанке и водио оружану борбу, увјек против већих и јачих. Више је волио своју власт и слободу у сиромаштву, него просперитет под туђином. А очи, преко Голг и Маинског врха, увијек упрте у Црну Гору. Од ње добија подршку, а његови синови ускачу у Црну Гору и учествују у многим биткама Црногораца против Турака. Вјековна историја рјечито говори да синови овог краја – Брајини, Маини, Паштровићи и Побори – нијесу жалили жртве за слободу, лепшу и срећнију будућност.

Сачуван је помен на подршку ових племена великој селачкој буни у Грбљу у 15. вијеку и будванску побуну против Млечана 1465. године. На Вртијелци, крајем 17. вијека, под командом легендарног Баја Николића Пивљанина бори се на десетине људи нашег краја. Мало их је ову неравну борбу против Турака преживјело. У великом броју учествују у великој бици и славној пobjеди на Царевом лазу, почетком 18. вијека. По предању, маински кнез Лука Кнежевић предводио је своје савезнике. За Шћепана Малог – чије су они били непоколебљиво и снажно уточиште и упориште – устали су Брајини, Маини и Побори против млетачке власти. Устанак је, 1768, угашен, села спаљена, територија опљачкана, мушко становништво затворено, угледни људи и народни прваци осуђени на тешку робију, а њих десет, на челу са калуђером Вукићевићем, осуђено на смрт вјешањем (спасио се Андрија Дулетић). Паштровићи се 1785. одлучно и храбро супротстављају далеко јачој турској војсци Махмута-паше Буџатлије, наносећи јој велике губитке. Предати су огњу и мачу. Убијено је више од 70 њихових првака.

Сви на овој територији неколико вјекова одлучно се супротстављају римско-ватиканској политици покрштавања и одражавања, љубоморно чувајући свој национални и вјерски идентитет. У три маха – 1797, 1806. и 1813. године – народ овог краја одушевљено је дочекао ослобођење и улазак у Будву црногорске војске на челу с владиком Петром I Петровићем-Његошем. Не прихвата народ ни француског окупатора (1807–1813). Између њега и његових сарадника, с једне, и народа, с друге стране, настала је једна врста фронта.

Нарочито се Французима супротстављају Брајини, пружајући оружани отпор и наносећи им губитке. По наређењу мајора Мармона, генерал Делзон предводи на њих десет чета – али без успеха. Тек многоструко јаче снаге, под генералом Клозелом, сломили су отпор Брајина, попалиле куће, уништили усјеве, похапсиле велики број људи. Француска казнена експедиција дјелује и у Паштровићима. Уочи ослобођења Будве селаци из околних маинских села организују побуну против Француза и њихових сарадника.

Не мири се народ, уз сву његову мудрост и вјештину владања, ни са аустријском окупацијом (1814–1818.) и стално тежи уједињењу с Црном Гором и шире, што потврђује и Резолуција (1848.) у Прчу, коју потписују и представници свих наших племена и Будве. Посебно мјесто у низу вјековних борби, буна и устанака свакако заузима Бокељски устанак 1869. године – одговор племена од Кривошија до Брајина на аустријски Закон о општој војној обавези. Прваци Побора, Маина, Брајина и Грбља, на састанку у манастиру Подластва, односе одлуку о устанку и усвајају план акције. У борбама, почев од 21. октобра, Побори постижу највећи успјех. Уз примјену борбеног лукавства, смјелним препадом и без сопствених жртава, упадају у тврђаву Стањевићи, ликвидирају аустријску посаду, заробљавајући 47 војника и официра, плјенје 6 топова и друго оружје. Брајини нападају Космач и држе га у опсади. Њихов храбри борац Вукале Стојановић убија команданта Космача. Маини дјелују ка Будви. У будванској луци потопљен је један брод.

Јаким снагама Аустријанци наступају преко Маина и ка Поборима. Побори минирају Стањевиће. Тешко страдају манастири Стањевићи и Подострог. Једну јаку аустријску колону дочекали су и потукли устаници Брајини и Побори и нанјели јој велике губитке. Од једне чете од 170 војника у Будви се вратило свега њих 22. Послије 13 година, у Другом бокељском устанку, у оружаном побуну учествују Побори, Брајини, Маини и Паштровићи. Аустрија војном силом гуши устанак. Села су опљачкана и спаљена. Највише страдају Побори.

Тридесет година касније, 1912–1918., балкански и први свјетски рат доживљени су као своји ратови, са расположењем и спремношћу да се у њима учествује. Мада војни обвезници друге државе (Аустро-Угарске царевине), људи овог краја као добровољци ускачу преко границе у црногорску војску. Више од 130 љих, у саставу Првог самосталног добровољачког батаљона (500 бораца) Приморског одреда учествује у борбама за Скадар. Двије године касније, почетком првог свјетског рата, такоређи сви који су могли пушку носити, ступају у добровољце, и у саставу црногорске војске, организовани у своје чете, боре се на Ловћенском фронту. На десетине и десетине добровољаца долазе из Америке. Укупно их се у црногорској војсци, углавном на фронту у Грбљу и ловћенском подручју, борило око 500.

Послије пада Црне Горе, јануара 1916., наши добровољци, највише из Паштровића и Брајина, борили су се на солунском фронту. Близу 50 наших људи борило се у саставу тадашњих савезничких војски, углавном на западном фронту. Посебан је примјер Брајинке чете. Једно од најмањих црногорских племена, са непуних 150 домаћих, формирало је четири вода са 117 бораца – добровољаца, од којих је 51 дошао из Америке. Чета је скоро комплетна, са 95 бораца, одступила преко Албаније на Крф.

У првом свјетском рату пале су и велике жртве: на бојиштима, на стрелиштима (у Херцег Новом је стријељано осам родољуба из Паштровића), у казаматима. За вријеме поновне окупације овог краја, 1916–1918., настала су велика хапшења, мучења у робијацима од Шпањоле (Херцег Нови) до Мађарске и Чешке, глад и сурове репресалије. Све то, ипак, није могло сломоти дух отпора и вјеру у пропаганду омрзнуте црно-жуте монархије, у сигурно и скоро ослобођење. И оно је дошло у овај крај почетком новембра 1918. године, доласком јединица српске војске (Приморске трупе), које су у Будву ушле на Митровдан, 8. новембра 1918. године.

Једва је прошло 20 година, а нови рат. Фашистичка Њемачка и Италија, на врхунцу своје моћи, помогну од Мађарске и Бугарске, у краткотрајном априлском рату 1941., нападе су, војнички поразиле и окупирале Краљевину Југославију. Широка издаја и капитуланство. Краљ и влада напуштају земљу. Народ остављен на милост и немилост окупатора и квислинга. Мрак и безнађе у земљи, у Европи...

Насупрот дезоријентацији и капитуланству владајућих кругова и свих структура друштва, Комунистичка партија Југославије, бројно мала, али организационо и духом снажна, доноси одлуку о дизању устанака против фашистичких окупатора. Испушава снагу и далековидност да у условима најсуровије стварности и најизглед безизлазног положаја оповргне капитулантску позицију безнађа и покаже излаз покретањем народа на оружану борбу. У борбу у којој „неће бити пардона фашистичким окупаторима и њиховим домаћим помагачима“.

Водећа парола „Смрт фашизму – слобода народу“, у суштини одражава основне циљеве оружане борбе и заиста је широка платформа за окупљање и борбено дјеловање родољуба, без обзира на политичку, националну, социјалну и вјерску припадност. И наша борба која ће, под најтежим условима и уз огромне жртве, трајати четири године, још једном ће снажно и непобитно потврдити истину да у историји сваке нападнуте и окупиране земље борба против агресора и окупатора остаје свијетла тачка, а колаборација срамна мрља.

На позив КПЈ, 13. јула 1941. црногорски народ устаје на општенародни устанак, дајући другим југословенским народима примјер и подстрек за антифашистички отпор. Позиву на устанак против окупатора масовно се одазвао и народ нашег краја и његова оружана борба, која је отпочела 13. јула 1941., организована и вођена од комуниста, није престала све до ослобођења Будве, Светог Стефана, и Петровца, у другој половини новембра 1944. године.

Иако са различитим интензитетом и резултатима у појединим раздобљима, као и са извесним разликама унутар наше територије, та борба никако није престајала – овај крај није био без устаника и партизана у акцији, без политичке дјелатности на развијању народноослободилачке борбе и јачању народноослободилачког покрета. На овој територији, од Завале до Куфина и Паштровске горе, вођене су многе борбене акције, уз наношење великих губитака италијанском окупатору. Неке треба, свакако, посебно истаћи.

Борба на Брајини, 18. јула 1941., најуспјешнија је борбена акција против окупатора на овој територији у току читавог рата и једна од најуспјешнијих акција и највећих пobjеда црногорских устаника у 13-јулском устанку. Тада је разбијен елитни италијански фашистички моторизовани батаљон, јачине око 500 војника, углавном „црних кошуља“, уз губитке – око 200 мртвих и рањених и велике технике.

У великој борби на Пљевицама, 1. децембра 1941., у саставу славног Ловћенског батаљона, учествује и 47 наших бораца највиших квалитета. Њих 14 јуначки је погинуло и постало трајни дио славне пљеваљске епопеје.

Седмог јануара 1942. године формиран је Приморски партизански батаљон „Станко Штиљановић“, у саставу Ловћенског одреда, који је, почетком марта, имао око 500 бораца (пет чета), од којих је преко 300 бораца (три чете) из наше општине. Батаљон је извео многе борбене акције, од којих посебно треба истаћи борбу на Паштровници, 25. марта 1942. године. Тада се 70–80 партизана одлучно супротставило италијанским снагама јачине око 3000 војника. Партизани су имали велике губитке: седам мртвих и осам рањених.

Широм Црне Горе и читаве земље, у црногорским и другим пролетерским и осталим партизанским јединицама, борило се више од 400 синова и кћери нашег краја. Само у најелитнијим бригадама – Првој и Четвртој пролетерској, борило се њих 100, од њих је 47 јуначки погинуло широм земље. Преко 600 родољуба чинило је у више од 60 фашистичких затвора и логора у нашој земљи и ван ње.

Смрћу храбрих пало је 256 бораца и жртава фашистичког терора, од којих су више од половине синови и кћери бораца-добровољаца у Црногорској и Српској војсци у првом свјетском рату. Међу палима је и 20 добровољаца првог свјетског рата.

Претрпљена је и огромна материјална штета: запалене су стотине кућа, опљачкана и уништена имовина велике вриједности. Побори и, нарочито, Брајини претворени су у згаришта.

То је цијена партизанске борбе народа овог краја, пobjеде и задобијене слободе, на које смо поносни и којима су обавезне и садашње и будуће генерације.

Јединице Прве бокељске бригаде Приморске групе ослободиле су овај крај 22. и 23. новембра 1944. године. Нападени народ радосно је и одушевљено дочекао ослобођење, спреман да настави борбу до коначног ослобођења читаве земље.

ПРОГРАМ ПРОСЛАВЕ

ОТВАРАЊЕМ спомен-дома Стефана Митрова Љубише у Старом граду 21. новембра у 18 часова почиње прослава 51. годишњице ослобођења општине Будва и 50. годишњице пobjеде над фашизмом. Након тога, у 18.30 часова, у Модерној галерији отвориће се изложба „Жене сликари из Подгорице“.

У сриједу 22. новембра Градска музика ће до 8 до 9 часова проћи Будвом, Светим Стефаном и Петровцем, а у 9 часова положиће се свијеће на спомен обиљежја палих бораца.

Свечана сједница Скупштине општине одржаће се у сали „Зета-филма“, а након говора предсједника СО, приредиће се културно-умјетнички програм у коме ће учествовати хор „Станко Драгојевић“ из Подгорице, хор Школе за основно музичко образовање из Будве и клала „Хармонија“.

Спортска хала у саставу Медитеранског спортског центра свечано ће бити отворена у 11 часова уз пригодан културно-умјетнички програм, а у 17 часова у новој хали одржаће се први спортски сусрет – утакмица одбојкашких репрезентација Југославије и Русије.

Звршна тачка програма прославе 22. новембра је промоција књиге Миле Мединовић-Стефановић „Невеста у свадбеном кругу“ која ће се одржати у Спомен дому „Црвена комуна“ у Петровцу у 18 часова.

У четвртак 23. новембра одржаће се спортска такмичења (у 9 часова почиње боћарски турнир на Словенској плажи, у 15.30 часова у спортској хали сусрет у малом фудбалу ТВ Мајкић – Репрезентација Црне Горе, у 16.30 часова кошаркашка утакмица Морген – ФНП Железник) и „мега концерт“ – од 20 часова у спортској хали учествују Макида, Кнез, Катапутт, Мима, Роџа Рачевић.

СКУПШТИНСКА ХРОНИКА

СТАТУТ НА ЈАВНОЈ РАСПРАВИ

- НАЦРТОМ ПРОМЈЕНА ОДЛУКЕ О ГРАЂЕВИНСКОМ ЗЕМЉИШТУ РЕГУЛИШЕ СЕ И ВРАЋАЊЕ ОДУЗЕТОГ ЗЕМЉИШТА КОЈЕ НИЈЕ ПРИВЕДЕНО НАМЈЕНИ
- ОПШТИНСКИ БУЏЕТ ДУПЛО ВЕЋИ
- РАДИЋЕ СЕ НОВИ ПЛАНОВИ ЗА БУЉАРИЦУ, БЛОКАРИЦУ И КОМПЛЕКС ГРОБЉА
- ОСНОВАНО ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ „МЕДИТЕРАНСКИ СПОРТСКИ ЦЕНТАР“ И ДОНИЈЕТА ОДЛУКА О БРАТИМЉЕЊУ С НОВИМ САДОМ

СКУПШТИНА општине Будва је на сједници одржаној 27. октобра усвојила нацрт Статута општине о којему ће се водити јавна расправа 30. дана. Умјесто измјена и допуна Статута у складу са измјенама Закона о локалној самоуправи, одлучено је да се ради лакше примјене донесе нови општински статут. За октобарску сједницу СО било је планирано усвајање предлога Статута, али је одлучено да се усвоји нацрт и да на јавну расправу. У низу новина које садржи нацрт новог општинског статута је и смањење броја општинских функционера на три: председник, подпредседник и секретар. Старјешине органа локалне управе постављаће председник општине и они ће њему одговарати за свој рад.

Због раста прихода од пореза на промет непокретности, од накнаде за ко-

ришћење и уређивање градског грађевинског земљишта, општински буџет је остварио приходе изнад планираног износа па је донијета одлука о ребалансу буџета. Приходи су повећани са 7.419.203 на 15.096.689 динара, а у сличном односу су промијењене и све буџетске позиције прихода и расхода, с тим што је нешто више издвојено за културне манифестације.

У складу с новим републичким законом о комуналним дјелатностима Скупштина општине је донијела Одлуку о комуналном раду којом су утврђени општи услови коришћења, чувања и одржавања комуналних објеката, одржавање чистоће, уређивање града и насеља градског карактера, и прописан комунални ред и услови за његово спровођење на територији општине.

Скупштина општине одлучила је да приступи изради детаљног урбанистичког плана Буљарице (за дио насеља

који је већ урбанизован и дијелом изграђен), урбанистичког пројекта Блокарице и урбанистичког пројекта „Комплекс гробља“. У расправи о овим одлукама одборник Мирослав Лукећ је затражио да убудуће председник Скупштине општине упозна одборнике с пројектним задатком који се даје обрађивачима планова, да се о томе претходно изјасне одборници, а не да им се само на крају нуди готов цртеж плана.

Усвојен је нацрт Одлуке о измјенама и допунама Одлуке о грађевинском земљишту и стављању на јавну расправу која ће трајати до 30. новембра, уз једнодушну оцјену да се ради о квалитетно урађеној и посебно значајној одлуци с обзиром на проблем одузетог земљишта на овом подручју.

Основано је Јавно предузеће „Медитерански спортски центар“ од кога се, како стоји у образложењу одлуке,

очекује организовано и квалитетно осмишљавање и реализација спортских и других сличних активности чиме ће се обогатити и проширити туристичка понуда Будве посебно у периоду изван главне сезоне и успјешније задовољити потребе грађана из сфере спорта и рекреације.

Одборници су усвојили одлуку о братимљењу општине Будва са градом Новим Садом о чему ће се потписати и посебна повеља.

Усвојена је и Информација о расељеним лицима и раду хуманитарних организација у општини Будва и донијето више рјешења о одузимању и давању земљишта.

Припремио: В.М.Станишић

ОДУЗИМАЊЕ И ВРАЋАЊЕ ЗЕМЉИШТА

Најважнија измјена у нацрту Одлуке о измјенама и допунама Одлуке о грађевинском земљишту је ново поглавље (IX) – Услови и поступак одређивања као и престанка својства градског грађевинског земљишта.

Градско грађевинско земљиште ће како се предвиђа овом одлуком посебно одређивати Скупштина општине, а та посебно одлука ће садржати опис граница и број катастарских парцела. Одређивање градског грађевинског земљишта ће вршити ако се оцијени да је то у интересу планског и рационалног коришћења и уређења земљишта, а таквом одлуком моћи ће се обухватити само оно земљиште за које је донесен урбанистички план насеља, детаљни урбанистички план или урбанистички пројекат. Одлука ће се објавити у службеном листу општине Будва, а даном ступања на снагу те одлуке земљиште које је њоме обухваћено постаје друштвено својина.

Земљиште које је посебном одлуком Скупштине општине одређено као градско грађевинско може то престати бити одлуком Скупштине општине ако за то земљиште није донесен урбанистички план, ДУП, или УП, од ступања на снагу Закона о грађевинском земљишту, па до ступања на снагу ове одлуке, и ако у цјелини или у већем дијелу није приведено намјени утврђеној урбанистичким планом у року од осам година од утврђивања намјене, или у року од пет година од доношења плана, а оцијени се, најкасније пола године прије истека тог рока, да се неће привести намјени, у цјелини или у већем дијелу по урбанистичком плану, ни у наредне три године. (Ова одредба се не односи на земљиште на коме је започета, односно планирана градња објекта од посебног друштвеног интереса – школе, обданишта, болнице, путеви, мостови, паркови и сл.)

Земљиште које је у складу с овом одлуком престало бити градско грађевинско земљиште остаје и даље у друштвеном својини ако је раније власник то земљиште продао општини или за исто му је исплаћена накнада.

На земљишту које је престало бити градско грађевинско може се успоставити право својине у сљедећим случајевима: (1) ако је раније власник и даље у посједу земљишта, односно ако га претходно није предао општини нити му је исто одузето, (2) ако је раније власник предао земљиште општини, а за исто му није исплаћена накнада, (3) ако општина одустане од предлога за изузимање земљишта из посједа ранијег власника, или ако Скупштина општине одлучи да ранијем власнику врати у посјед земљиште одузето му по Закону о грађевинском земљишту. (У том случају ако је раније власник примио накнаду за одузето земљиште извршиће се повраћај исплаћене накнаде у облику и у обиму као и у поступку исплате накнаде, односно по критеријумима и мјерилима који су примјенивани у поступку исплате накнаде. Уплате права својине неће се извршити уколико се не врати исплаћена накнада.)

Поступак у коме се утврђује да ли су испуњени услови за успостављање права својине, као и поступак за одговарајуће уписе у јавним књигама, спроводи орган надлежан за имовинско-правне послове и за послове катастра непокретности.

Поступак у коме се утврђује да ли су испуњени услови за успостављање права својине, као и поступак за одговарајуће уписе у јавним књигама, спроводи орган надлежан за имовинско-правне послове и за послове катастра непокретности.

ПИТАЊЕ И ОДГОВОР

На одборничко питање Миодрага Радновића (Либерални савез) постављено на претходној скупштинској сједници „Зашто грађевинско предузеће Новоградња ДД Будва не добија послове од Општине-Фонда иако је на лицитацији најјефтиније, односно најповољније за извођење лицитирањем послова?“, одговорило је Општинско одјељење за комуналне дјелатности:

Према позитивним законским прописима и устаљеној пракси јединична цијена радова по понуђеном тендеру иако веома битан није и једини параметар који инвеститор цијени приликом избора најповољнијег извођача радова. Општина Будва остварује, истина неформалну, али веома успјешну сарадњу са Дирекцијом јавних радова Црне Горе, и на основу већ провјерене сарадње за све значајније инвестиционе активности гдје се као инвеститор појављује Општина Будва, избор извођача вршимо посредством Дирекције јавних радова мимо процедуре редовне лицитације.

Анализом приспјеле понуде за извођење радова на приобалној шеталишној стази запазили смо да ГП „Новоградња“ из Будве није било способно самостално понудити извођење радова по достављеном тендеру, већ је доставило задједничку понуду са приватним предузећем „Трасвинг“ из Будве.

Морамо обавијестити одборнике ове Скупштине, стоји даље у одговору на одборничко питање, да је у току лjeta дошло до рушења дијела потпорног зида у Пржном, а гдје је извођач радова било ГП „Новоградња“ из Будве, и оштећење магистралног водовода. Санација потпорног зида још увијек није извршена и захтијева значајна финансијска средства, а оштећење магистралног водовода изазвало је познате проблеме у водоснабдијевању на подручју Бечића и Будве. Упоредо са израдом пројекта санације потпорног зида утврђују се и узроци настале хаварије.

ГРАЂАНСКА ИНИЦИЈАТИВА

У складу с промјенама Закона о локалној самоуправи, нови институт у општинском Статуту је грађанска иницијатива. Грађани тиме добијају право да предлажу Скупштини општине доношење општих аката из њене надлежности. Иницијативу могу дати грађани који имају бирачко право и пребивалиште на подручју општине, а потребно је да је потпише хиљаду грађана, што је отприлике једна десетина општинског бирачког тијела.

О иницијативи се одлучује у претходном и главном поступку. У претходном поступку Комисија СО за прописе оцјењује правну ваљаност иницијативе, а у главном поступку Скупштина општине одлучује о прихватању или одбијању грађанске иницијативе.

ИЗБОР И ИМЕНОВАЊА

Одлуком о оснивању ЈП „Медитерански спортски центар“ за привременог пословодног органа (до именовања директора) именован је Владимир Дапчевић. Директора Центра именује Управни одбор уз сагласност Скупштине општине.

У Управни одбор ЈП „Медитерански спортски центар“ именовани су проф. др Радомир Божовић, председник Вијећа грађана Савезне скупштине, проф. др Милија Зечевић, декан Факултета за интернационални менаџмент, мр Зоран Жижич, подпредседник Владе РЦГ, Драган Дробњак, замјеник министра спорта у Влади РЦГ и Ђорђе Прибиловић, савезни и републички посланик.

За главног и одговорног уредника „Приморских новина“ именован је досадашњи вршилац дужности Васо Станишић.

ТРАГОМ (ЗАБОРАВЉЕНЕ) ИНИЦИЈАТИВЕ

ИНИЦИЈАТИВУ за братимљење Будве и грчког града Тебе, покренуо је још прије три године уважени академик, књижевник, Чедо Вуковић, приликом промоције његове књиге „Хармонија“ у којој је описао оснивање Будве према хеленском миту о Кадму и Хармонији. Но, та дивна идеја је као и многе друге заборављена, па смо ових дана поново разговарали са Чедом Вуковићем да између осталог сазнамо како се родила та идеја.

– „Мислим да је то сасвим природно, рекао сам да је академик Вуковић на почетку разговора. – Јер, замислите, нема у свијету таквог примјера, да један старим ит повезује два града у двијема различитим земљама. У овом случају у Грчкој и у Црној Гори односно у Југославији.

Оснивачи Тебе и Будве су Кадмо и Хармонија и та идеја, та свијест о томе далеком миту и о томе да, стара Грчка у којој су живјели велики мислиоци и филозофи, да је у старој Грчкој створена колјевка европског ствара-

БРАТИМЉЕЊЕ БУДВЕ И ТЕБЕ

лаштва и цивилизације, да се још тада знало и мислило о Будви, управо преко тог мита о стварању Тебе и Будве, каже академик Вуковић. Природно је да сам пожелио да се та два града зближе, да се повежу, не само због практичних туристичких потреба, него и због дубље, митске пројекције, историјске и хуманистичке, а наравно, било би то корисно за нашу културу, туризам и за наше дане уопште.

На питање, да ли је осим идеје учињен корак напријед од стране надлежних, Вуковић истиче, да није било очекиваног одзива. Међутим, он истиче да су времена тешка па су људи у Будви и у цијелој земљи били забринути и окупирани многим проблемима, како дневним тако и дуго-

рочним.

– „Ја мислим да ми у Будви имамо добрих изгледа да се та идеја макар обнови у свијести грађана и оних који воде овај град и мислим да је срећна околност што град воде људи који имају слуха и осјећања за културу и за потребе овога града и његовог отварања према свијету. Утолико више, осјећа се потреба, да учинимо и овај, још један корак да Будву и Тебу приближимо.

Мислим да би, колико ја знам, каже Вуковић, иницијатива требало да потекне од Скупштине општине, како би се преко надлежног Министарства спољних послова пренијела даље. Са грчке стране можемо очекивати само повољан одзив, јер је то сусрет који је остварен давно,

у миту, у давним временима и тај сусрет би требало остварити и у наше дане.

Да ли је вријеме у коме живимо, без обзира на тешкоће, можда разлог више, да се ради на овом пројекту?

– Мислим да је управо тако, јер се сада на виду јављају неки поновни знакови који омогућавају да људи поново размишљају о миру и будућности, а и у свијету почиње размишљање о обнови онога што је у бившој Југославији порушено и потребно да се замишљају ране. Након неколико година застоја, сада се морамо окренути према свијету, а мислим да је већ за са Грчком и градом Тебом, једна од стаза коју треба отворити, а изгледа су сасвим повољни. Вјерујем да ће та потреба и у самој Будви

оживјети, да ћемо размишљати о оснивању Археолошког музеја и других музеја, како би бројним гостима показали, шта је Будва значила у старим временима и то старо вријеме треба повезати с данашњим данима.

Надам се да ће стога доћи до реализације ове идеје. Јер, често шетајући обалом запитам се: – Боже мој, знам ли ја на којем тлу стојим, у којем се граду налазим, шта је тај град значио у стара времена. Јер, преко тога грчког мита о којем су писали грчки мислиоци, pjesници и истраживачи, о Будви се знало онда, када се није знало за Дубровник, Сплит, Париз и Лондон. За те далеке просторе стара Грчка није знала, али је знала за Будву. Ми зато требамо. не само да будемо поносни том чињеницом, него да управо ту чињеницу искористимо и поставимо тако, да она буде основа нашег отварања наше активности, нашег оживљавања, особито нашег отварања према свијету, јер то осјећамо као нашу потребу данашње и сјутрашње Будве.

Као ријетко ко, књижевник Чедо Вуковић је написао много лијепог о Буд-

ви, па чак и драму „Хармонија“. Једне прилике када смо разговарали о томе, рекао ми је да „Хармонија“ није писао он, већ његова љубав према Будви у којој иначе живи. Ту своју љубав, он објашњава:

– „Често пишем о Будви јер је у мени присутно осјећање да је то изузетан град, да је то мали град а велико чудо на Јадрану. Да је то мјесто гдје постоји Веља маслина изнад Бечића стара преко двије хиљаде година и гдје се год човек окрене, осјећа тај дах дубоке старине.

Ја не осјећам тај дах старине да би се враћали напрат, него управо да би смо се окретали према будућности. Али, повезати то што је некада било са оним што видим пред собом, то очекујемо као своју будућност, као срећу и љепоту овога града, његових грађана и цијелог овог подручја, онда је то свакако та стара Будва и то на што можемо да се ослањемо. Моја је жеља да драму „Хармонија“, ако буде срећа и здравља, прерадим и у неколико учиним подеснијом, па она буде могућности, да се она изведе у Будви.

Ранко ПАВИЋЕВИЋ

НА БРАЈИЊИМА ОТКРИВЕНА СПОМЕН-ПЛОЧА ВУКАЛУ ПЕРОВУ СТОЈАНОВИЋУ

ПОДВИЗИ НЕ ЗАСТАРИЈЕВАЈУ

● Бошко Богетић: Један од тих храбријих предака чија рука није задрхтала на обрачу пред моћном грдосијом тврђаве пуне непријатељске војске, био је и Вукале Перов Стојановић. Извршио је свој задатак по налогу својих вођа из Кривошијског устанка јер су баш њега одабрали. Испалио је метак из свог срца право у срце команданта непријатељске тврђаве која је саграђена у његовом селу. Његов хитац није могао да промаши

Испред тврђаве Космач на Брајињима откривена је 21. октобра спомен-плоча Вукалу Перову Стојановићу, учеснику Кривошијског устанка који је ту 1869. године убио Фридриха Мерца, капетана бојног брода и команданта тврђаве Космач. У присуству грађана Брајиња, Будве и околних мјеста, спомен-плочу коју је поставила Мјесна самоуправа Брајиња, открио је Томо Мартиновић, а у име породице Стојановић свима који су помогли постављање спомен-плоче и присуствовали њеном октирвању, захвалио се Вукале Андријин Стојановић, унук Вукала Перова Стојановића.

— Име Вукала Перова Стојановића уписано је на спо-

брани свој интегритет, своје достојанство и своју слободу. Од тог Стојановићевог времена, од Кривошијског устанка, па све до данас, Црногорци су преко главе претурили толике ратове и похаре, а остали уздигнуте главе. Сви су се њихови бојеви завршавали подвизима попут овог Стојановићевог. Два љута противника се од данас погледују својим именима уклесаним у љутој космачкој стијени и, рекло би се, један другом осмјећују. Случај је за Фридриха Мерца испало велики комедијант: његову злу освајачку, и животну, судбину, послје 130 година данас је заокружио спомен-плочом човјеку који га је убио. Стоје један поред другог, име уз име, побједник и побијеђени.

Док падају вечерње сјенке

Од свега што се у прошлом вијеку тог предвечерја десило остала је у висинама Космача да траје симболика: пораз и побједа. У овим просторима поражени и побједник никада се нијесу могли другачије срести. Судбина Фридриха Мерца је судбина ове тврђаве у рушевинама и обрнуто. А судбина Вукала Перова Стојановића је судбина ове стамене литице и усправне планине. У литици је и име Фридриха Мерца да виде и опомену се завојевачи шта их овдје чека и шта их све може снаћи. У литици је, од данас, и име једног црногорског витеза, Вукала Перова Стојановића, да нови нараштаји виде његово име и знају шта им је чинити ако неко покуша да им отме сунчеве заласке.

Са ове спомен-плоче сунчеве зраке зраче из далеке 1869. године, из Кривошијског устанка. Устанак су Кривошијани, Грљани, Мајини, Побори и Брајићи, подигли 26. септембра када је Аустро-Угарска одлучила да спроведе у Боки закон о војној обавези. Бокељи су до тада имали привилегију да служе једино у домаћој народној стражи која се бринула о одбрани Боке, па су оштро реаговали против одлуке, а власти су покушале да покрет угуше пријетњама и силом. Бокељи су напали тврђаву Драгаљ и постигли извесне успјехе. Видијевиши да устанике не може лако умирити Аустро-Угарска је 1870. године морала прихватити захтјеве устаника: амнестију за устанике, укидање забране слободног ношења оружја и укидање војне обавезе за которски округ.

Устанак је примјер како се један народ, иако окупирани, не мори са законима окупатора. Догађај са командантом космачке тврђаве која се налазила на самој граници између Аустро-Угрске и Црне Горе, само је један сјајан детаљ како су се наши преци борили против много јачег и окрутног непријатеља. Када је данас гледамо у својој авијацијској, дијаболској, утварној пустоши, космачка тврђава нам свједочи о окрутностима једне моћне царевине пред којом нијесу клонули наши храбри преци. Свакако, један од тих храбрих предака чија рука није задрхтала на обрачу пред моћном грдосијом тврђаве пуне непријатељске војске, био је и Вукале Перов Стојановић. Извршио је свој задатак по налогу својих вођа из Кривошијског устанка јер су баш њега одабрали. Испалио је метак из свог срца право у срце команданта непријатељске тврђаве која је саграђена у његовом селу. Његов хитац није могао да промаши.

Пламен Стојановићевог хита, пламен тог ратниковог бјеса, тај пламен јунаковог срца, као да пада низ ове литице изјутра и извечери када од сунца постају румене. Да је Фридрих Мерц знао да је осим јутарњег и вечерњег румена ово камење и од крви румено, засигурно никада не би дошао на Космач.

Од данас са Космача пада још једна румена зрака: зрака имена Вукала Перова Стојановића са спомен-плоче коју је јуначки заслужио. На свог славног претка и његово спомен-обиљење поносно су сви његови потомци и сви његови Брајићи — рекао је на крају Бошко Богетић.

В.М.Станишић

ОСНОВАНО ДРУШТВО МАСЛИНАРА НАШЕ ОПШТИНЕ

ХОЋЕ ЛИ ОЖИВЈЕТИ МАСЛИЊАЦИ

- Циљ: сачувати постојећа и садити нова стабла
- Старе маслине и нова технологија

КРАЈЕМ септембра основано је Друштво маслинара општине Будва „Маслинада“ са сједиштем у Режевићима које чине произвођачи и узгајивачи маслина, а чији је основни задатак заштита постојећег фонда маслинових стабала, даље унапређење и повећање тог фонда. Одмах по оснивању друштво је бројало око сто чланова, а број ће се убрзо повећати што је и први задатак друштва према овогодишњем програму рада.

Статутом је утврђено да ће се Друштво ангажовати на обезбјеђивању високородних сорти маслина, вјештачког ђубрива, заштитних средстава, репроматеријала и техничких средстава за савремену технологију производње уз најмање могуће трошкове, као и давању стручних упутстава и услуга за извођење свих радова у маслињацима. Из тог проистичу и основне дужности члана Друштва: да одржава постојећи број маслина и да тај број по могућности повећа, да се стара о потпуној заштити маслињака, да искуства стечена у производњи преноси на друге...

Органи управљања друштвом маслинара су Скупштина, Извршни одбор и Надзорни одбор. За предсједни-

ка Скупштине изабран је Вељко Медин, за вршоца дужности предсједника Извршног одбора Стево Франић, за секретара Јово Ђурашевић, а за чланове извршног одбора Илија Кажанегра, Стево Борета, Симо Арменко, Лука Боговић и Лука Живковић. Скупштину чине сви чланови друштва, а предсједник и извршни одбор се бирају на период од двије године.

Најважнији задатак Друштва у овој години је, како смо утврдили програмом рада, сарадња с прерађивачима маслина у циљу благовремене бербе односно скупљања овогодишњег рода — каже Стево Франић, ВД предсједника Извршног одбора Друштва маслинара, напомињући да ће Друштво обавијестити руководиоце свих друштвених објеката и оне надлежне за јавне површине гдје се налазе маслињаци да су дужни сакупити овогодишњи род, или га уступити бившим власницима, како не би дошло до пропадања плодова.

Некад су у овим крајевима постојала чврста (иако неписана) правила о обавези сађења маслина, а данас су безмало стидљиви захтјеви и покушаји да се сачува оно што се може још сачувати од преосталих маслина и маслињака. Урбанизацијом је

број маслинових стабала у нашој општини у протеклих четрдесет година преполовљен, па је борба против претјеране урбанизације и уништавања фонда маслина један од основних задатака Друштва маслинара: један од наших задатака, стоји у Програму друштва, јесте да заштитимо од Општине и надлежних органа да код пројектовања објеката на подручју општине поштеде маслинова стабла, да их не уништавају, већ да их гдје год је могуће уврсте у хортикултуру. Тражимо да буде обавеза (иза чега ће стајати Општина) да сваки инвеститор који код изградње објекта уништи маслиново стабло о свом трошку засади ново на за то одређеној површини, а да десетогодишњу вриједност планираног рода уплати Фонду за заштиту маслина.

Друштво масинара планира да се прерађивачима маслина утврди јединствен начин прикупљања средстава за Фонд од комуналних такси.

Новоформирано Друштво маслинара наше општине „Маслинада“ није заборавило једно питање које се често помиње у нашој општини кад се поведе прича о маслинама, а то је судбина некадашње уљаре у Светом Стефану. Њене машине су својевремено пресељене у Бар, па Друштво масинара тражи да надлежне општинске службе испитају могућност враћања основних средстава некадашње уљарске задруге, или обештећење њених акционара. В.М.Станишић

НЕКАД БИЛО...

СРЕДЊОВЈЕКОВНИ Статут Будве је у више својих поглавља нормирао маслинарство, а те одредбе су и данас, неколико вјекова касније, више него занимљиве.

Наређујемо да је сваки онај ко је посјекао туђе стабло маслине или га је из злобе запалио, и то му се може доказати, дужан да плати казну од 50 перпера и накнади штету. Половина казне припада суду а половина општини. Уколико се то не може доказати, оштећени је дужан да се закуне у присуству пет људи. Истом казном ће се казнити онај ко намјерно посече лозу, и дужан је да накнади штету. Ко посече другу вођку дужан је да плати казну од 2 перпера и да надокнади штету. (XXXIII поглавље)

Наређујемо да нико не смије палити грмове који су нарасли међу маслинама, као ни па-

лити сламу, под пријетњом казне од 4 перпера, од чега половина припада суду а половина ономе ко се жали. Поред тога дужан је да власнику накнади штету. Ко хоће треба да ради мотиком и ралом (L поглавље).

Ако неко запали грм, сламу или гувно близу маслина и пламен се прошири између маслина, а он не виче да му се помогне да угаси пожар већ побјегне, наређујемо да уколико има штете плати казну од 12 динара, од чега половина припада кнезу, а половина власнику, и да је дужан да накнади сву штету. Уколико докаже да је викао за помоћ, није дужан да плати казну, већ само штету власнику. (CLXXXII поглавље)

Наређујемо: ниједан наш грађанин не смије чупати из земље младице маслине ни своје ни туђе и носити их изван наше земље, под пријетњом казне од 5 перпера. Ако се странац затече да их носи из наше земље, а не каже ко му их је дао плаћа казну од 10 перпера (CCXXVII поглавље).

УСПЈЕЛА ЗАШТИТА

УПРКОС лошем времену у августу и почетком септембра овогодишња заштита маслина прскањем против маслинове мушице је успјела. Кишовито и облачно вријеме у данима који су одређени као оптимални термини прскања против овог највећег непријатеља маслиновог рода омогућили су да се изведу планирана четири прскања (изведена су само два и по), али и то је изгледа било довољно да се сачува овогодишњи род и да маслинари у нашој општини са задовољством констатују да су маслине родиле „као што одавно нијесу“.

У мају је договорено да се приступи заштити маслина прскањем против маслинове мушице, а у ову акцију по први пут се организовано укључило и републичко министарство пољопривреде — каже Саво Мартиновић, начелник Општинског одјељења за привреду и финансије — Заштитом је на подручју општине Уљин, Бар и Будва обухваћено око 100.000 стабала која се користе (од чега је у нашој општини око 40.000) и постигнути су задовољавајући резултати, посебно у барској и уљинској општини гдје су изведена по три прскања. За заштиту маслина у будванској општини ове године је утрошено 62.000 динара, од чега је Општина дала 50.500, а републичко министарство пољопривреде 11.500 динара. Та средства треба да се врате наплатом од овогодишњег рода, али намјера је Општине да та средства усмјери у Фонд за заштиту маслина у општини, рачунају да ће с тим и другим средствима тог Фонда на прави начин помоћи развоју маслинарства. Због туризма смо запустили маслинарство, а маслине су прилично уништене због урбанизације, али надам се да ће се кроз активност новоформираног друштва маслинара и Фонда за заштиту маслина стање побољшати и да ће организовани приступ дати задовољавајуће резултате.

менплочи која му је данас откривена послје 130 година. Његово име је уклесано у времену и остаје да свијетли примјером како се љуби отечество, како се родољуб не мори са завојевачем, како се на родној грудни не праштају туђе стопе које хоће да је поробе и погазе — рекао је обраћајући се окупљеним грађанима књижевник Бошко Богетић, и наставио:

— Овај дан и овај чин, чини се у први мах, долазе са закашњењем, али признање које Вукалу Перову Стојановићу данас одају његови потомци, његови Брајићи, није могло да одоцни. Никада није касно да се одужимо заслужнима јер њихове заслуге и подвизи не остају само на спомен-плочама већ у ономе што су свом крају и народу својим дјелима допринијели. А саме спомен-плоче трају онолико колико су велике и важне заслуге оних којима их откривамо. Подвиг Вукала Перова Стојановића из те далеке 1869. године, као ни подвизи њему слични, нијесу застајали јер у њима је садржано наше вјековно животно искуство на овом камену. Оно се и данас на исто своди: бранити и од-

и јутарње зраке по њиховим спомен-плочама да ли ће се Вукале и Фридрих у смрти и вјечности измирити? Јер Фридрих Мерц био је освајач, али испод своје официрске униформе рекло би се да то није сасвим био. Заносио се љепотом космачке дивљине и приморске питомине, па кад би падале јутарње и вечерње сјенке по камену и по мору, узимао би двоглед и са своје тврђаве посматрао чудесне прилике љепоте. А Вукале Перов Стојановић, љут и питом као његов завичај, искусан и прекаљен ратник из свих црногорских бојева свога времена, лака скока и оштра ока, није могао да завојевачу опрости ни ту себичну, охолу радост уживања у пејзажу који му не припада.

Љутити противник знао је да искористи ту странчеву навику и једне вечери се прикрао на пушкомет од тврђаве. Аустријски официр је посматрао сунчев залазак, не слутећи да сунце кроз његов дурбин последи пут тоне у море. Убио га је једним хитцем и тиме доказао да завојевача убијају сунчеве зраке само ако покушају да нам их узму, да нам их поробе.

ДЕЛЕГАЦИЈА БОРАЦА БУДВЕ И БЕЧИЋА У ПОСЈЕТИ

РАЊЕНИЦИМА

СРЕЋНЕ ВАМ РАНЕ ЈУНАЦИ

Делегација мјесних удружења СУБНОР-а Будве II и Бечића коју су предводили Рако Радовић и Мирко Станишић и у којој су били приватни предузетници Раде Јеличић, Жарко Ратковић и Неђо Божовић из Будве посјетили је 11. новембра рањенике и војне инвалиде у Центру за рехабилитацију „Врмац“ код Котора. Том приликом они су, дуже разговарали с већом групом рањеника из Требиња као и руководством поменуте установе и предали вриједне пакете с разним артиклима (сокови, мандарине, јабуке, кафу, цигарете, кекс и алкохолна пића). У „Врмцу“

У Врмцу је у вријеме посјете било на опоравку око 90 рањеника и војних инвалида највише из Требиња, али и из Сарајева, Крајине, Мостара, Коњица, као и три припадника Абдићеве војске

многима сметало то што волимо слободу изнад свега.

На топлим људским ријечима и пажњи бораца и грађана Будве, у име ратника рањеника, инвалида и учесника овог рата, захвалио је Буро Мићуновић из Требиња рекавши да су на изузетну пажњу наишли овдје, али и шире. При том је подсетио на оне Дучићеве стихове: нога к нози/рука руци/

РАТНИК

Милан Драшковић, из Мостара се, прије рањавања 27. августа прошле године у селу Парићин До код Илијаша, борио од почетка рата на мостарском, требињском, трновском, као и оловом-илијашком ратишту. До пада Мостара 26. јуна 1992. био је припадник Гачког батаљона, а касније Гатачке бригаде. Гачани су били познати у Сарајеву, каже он, као горски људи. У Илијашу, Вођићу, на Илији и у српском дијелу Грбавице о Гачанима су се причале бајке у то вријеме. Послије рањавања био је дуго на лијечењу у Београду и Младеновцу, а два пута прошле и данас сада у Врмцу.

је тог дана било на опоравку око 90 рањеника и војних инвалида углавном из Требиња, али и из Сарајева, Крајине, Мостара, Коњица, као и тројица припадника Абдићеве војске. Прије доласка у Врмац већина њих је, последице рањавања на ратишту, успјешно лијечена у југословенским болницама као и у иностранству.

Владимир Станишић је у име СУБНОР-а Будве II и Бечића као и грађана Будве поздравио ратнике рањенике оним старим поздравом „срећне вам ране јунаци“. На ране је наш народ као и на крв научио кроз вјекове. Но, те ране нијесу задобијене у освајачким ратовима, већ једино, од цара Душана нао-вамо, у ослободилачким и одбрамбеним ратовима. Зато будите поносни, рекао је он, на ваше ране.

У веома надахнутој здравици Владимир Станишић је још рекао да су се многи филозофи, научници и други умни људи питали кроз вјекове зашто српски народ мора увијек да пролива крв за слободу. Вјероватно да је

ТРАДИЦИЈА

Буро Мићуновић из Требиња је рекао да у његовој кући за четири последње генерације син није запамтио оца. Његов отац је погинуо у Другом свјетском рату. И он је био тешко рањен у селу Седлари фебруара 1993. од чега се још увијек опоравља, када је у ров пала граната. Један борац је погинуо, а осам их је било рањено. Још једанпут је био лакше рањен на Црноглаву, између Стоца и Неума, на почетку рата кад се из Касарне „Миро Попара“ у Чапљини повукла југословенска војска. Борио се на ратишту у Сланом и Попову пољу. Има 57 година и двије кћерке.

око сузи/срце муци. Рако Радовић из Будве је истакао да је солидарност била и остала битна одлука овог народа и да она неће никад изостати, помињући и успјешно организовану акцију у Будви на прикупљању крви за помоћ Требињу. Он је на крају позвао рањенике као и представнике „Врмца“ да ускоро посјете Будву, што је са задовољством прихваћено.

Делегацију Будве II и Бечића је током ових разговора поздравио и захвалио се у име установе генерални директор Института за рехабилитацију из Београда, у чијем је саставу и одјељење „Врмац“, Томо Малишић. Сами рањеници и војни инвалиди који су се налазили у Врмцу истакли су посебну захвалност, Будви, и наравно особљу Центра за рехабилитацију „Врмац“, и СУБНОР-у Тивта као и господину Душану Божовићу из Тивта, Одбору за помоћ Херцеговини у Котору, Црквеној општини Котор на челу са господином Владом Липовцем, као и Колу српских сестара из Котора.

Д. Цвијовић

ПРЕТПЛАТИТЕ се на „Приморске новине“ – тако ћете најједноставније и најсигурније доћи до сваког броја листа и истовремено допринијети његовом редовном издавању.

Годишња претплата за један примјерак износи 20 динара (полугодишња 10 динара), а уплаћује се на жиро-рачун ЈП „Информативни центар“ Будва број 50710-603-5-2853 код СПП Будва.

НАРУЧБЕНИЦА

за претплату на „Приморске новине“

за примјерак-а, за годину – пола године, почев од мјесеца

199. године.

(презиме и име – фирма)

(улица и број)

(Број поште и мјесто)

Напомена: Наручбеницу и потврду о уплати пошालите на адресу „Приморске новине“ Петра И Петровића 3, поштански фах 14, 85.310 Будва, или на телефакс број (086) 52-024.

ОБАЛА БОЈЕ УЉА

Крајем позне јесени 1995.

Све има своје доба, и сваки посао под небом своје вријеме. Вријеме рањања и вријеме умирања; вријеме сађења и вријеме чулања посађеног. Вријеме убијања и вријеме лијечења; вријеме рушења и вријеме грађења...

Да, баш тако каже Проповједник у Старом зајету Свете књиге, почеше се игуман иза ува, скидајући за тренутак поглед с прозорског стакла иза којег је бијеснило невријеме. И ето, сад је вријеме маслина. Не баш чулања посађеног, јер нисмо ни сажели, нити чуламо: убирамо плодове праотаца наших и времена. Узрела зрна мељемо и овдје и другдје уз обалу уље тече. Потоцима. Ове јесени као ријетко које досад.

Слушаш ли ти мене, дрмуса ми руку сиједи старац, којему се учинило да сам за тренутак скренуо мисли с његове приче. Јесте и маслина света и уље које даје, такође.

– Надаље, нареди Израелцима да ти за свијетло доносе чистога уља од испуних маслина, тако да свијетло непрестано гори, одговори, такође библијском, опет из Старог зајета, што развесели лице игумена.

– Богами сам мислио да у тим школама ништа нисте учили, рече више за себе, очито задовољан што можемо наставити причу о маслинама.

Позна је јесен деведесетпета, смјењују се киша и вјетар, море удара у брегове из којих се ка пучини враћају таласи у бијелој повори као бијелци кад без седала крену у помани трк. У конаку манастира Режевића, који се укључио изнад увале зване Перезића до, немаћке светиње коју подиже Првовјенчани Стеван године 1226. разговорам с игуманом Мардаријем. Богослужитељем часним који је много заслужио за обнову овога храма на којег су били заборавили људи, а обрушило се на њега вријеме. Него, прво о маслинама које ће овај временски слуга божији упознати за кратко вријеме боље него и сами Паштровићи, који су сажели старе маслињаке, поносили се њима и од њих живјели. И којима се, срећом, опет враћају.

– Враћају се и добро је што то чине. А маслина не зна за мржњу, она је као мајка. Знал ли ону о мајци и дјевојци, маслини и лози. Народ, који све зна, давно је казао: лоза је као дјевојка, маслина као мајка. Прву ако и на кратко напустиш немој јој се више враћати, јер и годину без њега она не може. Мајци се син одбјегао и залутао може увијек вратити. Примите га раширених руку, све му опраштајући. И маслини стољетој, када се год вратиш и мало порадиш око ње, загрлиће те крошњама пуним уљаног плода.

А Мардарије у монаштву прозвани, није човек одашњи. Стигао је у ове крајеве из чакачке долине прије равно три деценије у запуштени мана-

ПРИЧЕ С ДРУГОГ КОПОСЈЕКА

пише: Саво Греговић

одлучан у намјери да служи цркви и свевишњем, да помаже људима. Још крепак и пун воље кренуо је у обнову светиње и имања околнога. Дани и ноћи, године и деценије рада и обновљене су цркве и конак, оживијели модрозелени маслињаки, вратио се живот око цркве коју Душан подиже 1351. године, исте оне када је Паштровићима подарио племство. Било је сумњичавих погледа, па богами и питања, подозрења па и јавних сумњи у времена не тако

далека, једноумна. Шта се то калуђер размахоа, зашто се тамо купи толики свијет? А он у предању између два посла, смирено, пошто би угостио свакога ко је поред манастира пролазио, без срибе би одговарао: па људи враћам живот овдје гдје је он вјековима постојао, подижем што је порушено, откопавам што је под коровом, подрезујем гдје је прерасло... И све што сам заједно с добрим људима учинио, остаје овдје. Сјутра, ако ме владика пошље у други манастир из одазлим с торбом с којом сам и дошао. А остављам кућу у коју се може без стиди ући.

И увиђали су и они најсумњичавији да игуман ради на добро свих, јер светиња реженица је благо народно. Једна од бисера из ризнице средњевјековних манастира којима се дичимо пред свијетом и показујемо своју оригиналност пред културном Европом.

– Најтеже је било с маслинама, глади браду Мардарије, враћајући се у вријеме свог доласка у Режевиће. Данима сам обилазио та чудна коврџава дрвећа, за која сам знао и од раније да су света, али им нисам био ни мало вјешт. Окопавао сам око њих помало, не знајући како се закидају и младе. И родише оне већ друге године ја, с мојима сакупљај маслине. Вреће и вреће сам низао али онда мука: како и гдје их самљети. Около су људи на томе још радили у старим млиновима, али никако да ми продају знање. Као да су хтели да то буде тајна за мене, заогртали су један прастари занат у мистерију, избјежавали ме... А ја сам хтио, када већ живим у маслињаку, да с маслином будем интимнији, да је заиста упознам.

Упоран у свему, успио је Мардарије да прокине у тајне дрвета старијег од људи. Куповао књиге, обилазио маслињаке, оне с мало више добре воље, медитирао пред древном маслином у Мировици, за коју тврде да је старија од два миленијума. И за почетак купио стари млин, у Петровцу, почео мељаву манастирских, а касније и маслиновог плода с приватних имања. Стигле су пресе из Италије и посла је било све више. Данас игуман одлично зна и да му се не каже који је плод с којег краја јужне обале, колико баца прва спица из Буљарице, колико она из Милочера, како ће родити догодице, гдје се најбоље чува уље...

2)

Манастирске ноћи, као и дани, свијетло без престанка. Од зоре, па до оне следеће стижу аута с приколицама пуних маслина, жућкастих и црножутих, препуних уља, камиони с врећама за мељаву спремних. С разних страна, највише из Петровца, Светог Стефана, Будве. Али и из других мјеста, мада су прорадили стари млинови дуж цијеле обале, а увелико се прерађује маслинов плод и у фабричким погонима Бара и Улциња. Но у Режевићима пресе раде дан и ноћ; треба обезбиједити ред неколико дана унапријед.

За пресамом момци из разних крајева бивше нам земље. Углавном они које протјераше из кућа њихових и с прастарих имања. Неки потпуно невинци овом послу, уче од оних који су испекли занат. И поток уљане престаје да тече.

препеченицу коју из родног краја игуман редовно добавља за своје госте, тече и прича. Како то и бива у ноћима дугим о свему и свачему. Заболи највише туга избјегличка, која је овдје стигла с онима којима је уочиште пружио добри игуман. Не причају ти паћеници који овдје свесрдно раде, не желећи да цабе једу ничији хљеб, о себи и својима. Ту су им уста завезана, тешко а и сазнати ко је одакле дошао.

– Наша туга? Е колика је мука несрећног крајишког народа који је заборављен крај пута Приједор – Бањалука, уздише дубоко брчко празнећи вреће маслина под камене токове пресе као да је то деценијама радио. – Па даље до Модриче, препуштеног тврдој ледини и леденом небу. Ни моја мука од тог сазнања није мања од њихове.

– Јеси ли чуо оно о Илији Мркајићу, који данима вуче сина инвалида, двоје унучади и снају, а не зна ни гдје ће, ни шта ће, упада му у ријеч голобради момак, очито нов овдје. – У једним колима, наслоњени једни на друге, путују од Кључа до Дрвенте данима, остудили од муке. Па старца, зараслог у браду и јад питају „што не браниште огњиште, проклело вас...“ А он од бола урлику, сави главу покајнички па бичем ошину коња који поскочи и одведе их даље у ноћ.

Спавају у коњским колима и мали Гаврило Принцип из Војевца, од Крупе, и баба му Радојка, на избјегличком путу. И сања Гаврило дједа Марка који је остао у Војевцу, пошто је обећао да ће чувати воденице на потоку, што су њих двојица заједно направили. А у сну мали Гавро види пламен у којему је остала кућа, овце и кокоши, Гавров и Линда... Оно што је видео када је бјежао и из Војевца.

– Гаврило Принцип не смије бити кукавица, понавља дједо-ријечи, када га студен пробуди. И загризе комад црне векне, коју не испушта из руку.

А онда нијемо протичу сати. Нико не проговара док се окреће камени точак и младо уље навири. Сви су са својим мислима и с – надом. Тек пред зору, тишину млина запара глас с транзистора:

– Преговори иза затворених врата америчке војне базе Рајт-Патерсон у Дејтону, савезној држави Охајо, изгледа напредују, али не толико колико се америчкој администрацији жури с потписивањем општег споразума о миру у Босни. Већина мировних папира почела је да добија коначну форму. Највећи проблем је и даље Сарајево, односно питање његовог статуса у будућој заједничкој Босни, подијеленој на два државна ентитета...

И таман када су сви наћулили

уши да још понешто чују, ради заграда. Снажна грмљавина прекиде зачас и струју, уморно маслинари који су донели плод на прераду се уско мешаше, кад опет струја и глас радио репортера:

– Потписивање споразума о Источној Славонији се у првим коментарима оцјењује као историјски догађај. Каже се да је то

позитиван корак у мировним преговорима који представља почетак краја рата на просторима претходне Југославије. У суштини се истиче да Хрватска заокружује своје међународно признате границе, али уз неопходно поштовање права нехрватске националности. Истиче се да је споразум последица највишег степена компромиса који је могао да се постигне у датој ситуацији. Изјаштач Би-Би-Сија са терена, међутим, каже да међу српским становништвом у Источној Славонији постоји бојазан да ће се реалност показати другачија од онога што је на папиру договорено и да страхују од часа када ће се наћи под хрватском управом. Олакшавајућа околност је, каже, се, што се то неће десити одмах.

– Ех боже ме сачувај преговара који нас мире толико дуго, отпуну брчко, спремајући се за нову машину. – А зашто нас завадише, губало их... Да нас ваљда мирили и намирли се. Од јада и сиротиње ко се намирјује... Но, ево као зла жена кунем, Боже опрости ми. Дај, момче, држи, родило је видиш као никад. Уље нас може спасити.

Тог јутра, пошто је киша стала, уз јутарњу кафу сам читао у новинама да је у Нигерији погинуло најмање педесет људи у авионској несрећи када се „боинг“ националне компаније срушио приликом слијетања на аеродром у Каунди, граду на сјеверу земље и одмах се запалио, да је у Словенији настала права паника када је на неколико главних улица освануло безброј старих југословенских застава са звијездом петокраком, која се показала непотребном јер се радило само о кулиси Телевизије Словеније, која снимала филм о бившој СФРЈ, да је поводом успјеха на такмичењу у Врњачкој бањи и Лесковцу, угоститељско предузеће „Авала“ из Пожаревца чистило суграђане са 5.000 њевапчића и „потоком“ пива, да змије, шкорпије и отровни инсекти сваке године уједу и убоду пет милиона људи при чему умре више од 100.000 особа, да Пикон мења Петровића на кормилу Црвене звезде...

– Боља је пуна шака у миру него обије прегршти мучна рада и пуста глажење, дође ми на ум још једна Проповиједникова, прије него што убох сасвим у нови дан.

UNIS RENT A CAR

11000 BEOGRAD, Cara Uroša 10

Tel. 011/ 634-766;

Fax. 011/ 629-739

Poslovnica Budva, CDS Podkošljun

Tel. 086/ 51-427, 51-474

Europcar

 centrala: 52-667
52-668
repcija: 52-963
komerc.: 52-967
Fax: 51-667

85310 Budva, ul. Mediteranska 7, Yugoslavia
Tel. 086 51 513, Fax: 086 51 175

TRGOVINA NA VELIKO I MALO UVOZ SIROVE KAFE

PRODAVNICA MJEŠOVITE ROBE

U NOVOM TRŽNOM CENTRU KOD SEMAFORA U BUDVI

BANEX

proizvodnja, export-import, inženjering, turizam i usluge

RESTORAN "GRBALJ"

Trg Sunca bb Budva Tel. 41-564, 51-344, 52-300

**SVI DOMAĆI SPECIJALITETI,
KASTRADINA,
BAKALAR,
SVE VRSTE RIBE,
JAGNJEĆE PEČENJE,
ROŠTILJ,
GOTOVA JELA ...**

SCI
BUDVA *SHOP*
COMMERCE
INTERNATIONAL

SALONI NAMJEŠTAJA BUDVA

85310 BUDVA, Jadranski sajam b.b.
Tel.: 086/52-732; Tel/Fax: 086/52-819
Tržni centar Budva Tel. 086/51-883

- maloprodaja
- veliko prodaja
- inženjering
- usluge

be trećim licima

Veliki izbor namještaja i roba za opremu domaćinstava i poslovnog prostora

**SVE VRSTE GRAĐEVINSKIH POSLOVA
STANOVI ZA TRŽIŠTE
REKONSTRUKCIJE I ADAPTACIJE**

85310 BUDVA, Primorski bataljon 10, te./fax 086/52-790, tel. 51-764

"MONTENEGROTURIST" BUDVA

DIONIČARSKO DRUŠTVO U MJEŠOVITOJ SVOJINI
Trg Sunca broj 2

TURIZAM I UGOSTITELJSTVO
AGENCIJSKO POSLOVANJE
FINANSIJSKI KONSALTING
TRGOVINA NA VELIKO I MALO
ZASTUPANJE I KOMISIONI POSLOVI
VELEPRODAJA I MALOPRODAJA
ALKOHOLNIH I BEZALKOHOLNIH
PIĆA IZ PROGRAMA "TREBJESA",
OCA COLA, AGROKOMBINAT "13 JUL
"RUBIN". "TAKOVO". "HANI" I DR.

TELEFONI:

51-008, 51-708; direktor Preduzeća
52-930, 51-936; Veleprodaja
52-871; Maloprodaja
51-954; Pravni poslovi
51-290; Finansije

Villa **BALKAN** Stari grad

restoran i terasa
07 - 02

sua gotova jela, jela po narudžbini,
riblji specijaliteti i roštilj

sladoledi, vočne salate, kupovi,
kolači

**U VILI "BALKAN"
NAJJEFTINIJI NA BALKANU!
DODITE I UVJERITE SE!**

P.P. "HATTRICK"

Telefon 086/51-802

АП
КЊАЗ МИЛОШ
БУКОВИЧКА БАЊА - ДРАНЂЕЛОВАЦ

ПРЕДСТАВНИШТВО БУДВА

МИНЕРАЛНА ВОДА, СОКОВИ

ПИТА ДРУГИХ ПРОИЗВОЂАЧА

ПРОДАЈНИ ЦЕНТАР У ЛАСТВИ ГРБАЉСКОЈ

ТЕЛ. 51-297
ТЕЛ. ФАКС 52-518

ДИСКОНТУБУДВИ, ЦДС ПОДКОШЉУН
ТЕЛ. 52-378

ИЗ СТРУЧНОГ УГЛА

ЉУДИ И ЗДРАВЉЕ

„Има ли ишта драгоцјеније од здравља теже од болести и трагичније од смрти“.

Пошто углавном цијенимо здравље онда када га изгубимо, треба да се окренемо себи и поставимо питање: чинимо ли све да би и нама и другима било боље.

Од како постоји свијет постојала је и болест. На Сумерским плочицама написано је да су болесници изношени на улици и свако је могао да предложи како да се болесник лијечи.

Египатски папируси већ говоре о првим лекарима, сваку болест лијечио је један лекар.

А ненадмашни стари Грци, 400 година прије нове ере, уводе први ред у медицину и лијечење. Хипократови описи болести и његова лекарска заклетва и сада би могли бити актуелни.

Стагнација је трајала вјековима, а код нас и дуже.

Мрак турског периода свео је здравље на природно одабирање.

Остајали су само најспособнији и најотпорнији. Можда и томе времену можемо да захвалимо на сјајном генетском потенцијалу који посједује наш народ.

Данас када је савремена медицина постала доступна свакоме на нашим просторима, остају бројни неријешени проблеми.

Извјештај свјетске здравствене организације није нимало оптимистички.

Данас на прагу трећег миленијума нове ере када више немамо епидемија куге, великих богиња, маларије, па ни колере, када је већина заразних болести под контролом годишње се у свијету открије осам милиона нових случајева туберкулозе, од чега три милиона људи годишње умире.

Око 190 милиона дјеце претшколског узраста пати због недостатка А витамина.

Анемија (малокрвност) погађа милијарду људи. Сматра се да 30% популације болује од ове болести.

Годишње у свијету умире пет милиона дјеце од болести које се могу спријечити вакцинацијом.

Број оболелих од сиде и даље напредује.

Гдје су ту лекари за које познати новинар рече да су то извјешбани одреди командоса који читава свој живот посвећују борби против смрти. Нажалост у времену потиснутих вриједности потиснут је и људски живот. Ми ипак мислимо још увијек, да човјек вриједи онолико колико је другима потребан.

Споменици и ордени подижу се и дијеле углавном онима који су скидали главе, а рјетко онима који су их спащавали.

Остајемо ипак, при убјеђењу да су култура, здравље и образовање највеће богатство сваког народа.

Нажалост наша непосредна околина то доста убједљиво демантује. Поред велелепних хотела, вила и двораца са уређеним дворцима и капијама, наше школе болнице, дјечији вртићи личе на заупштени никоме потребни објекти.

Могу ли нам дјеца бити здрава ако је школа затрпана отпацама, ако су руиниране школске клупе, застарјо и похабан инвентар и наставна средства?

Може ли професор васпитавати здраву младу генерацију а које његова егзистенција угрожена? Да ли ће своју фрустрацију положити у коме се налази пренијети на дјецу?

Када смо болесни очекујемо сусрет са насмијаним лекаром и дотјераним и насмијаним медицинским сестрама.

Да ли је то могуће да стручно и савјесно ради лекар чија је сатница око пола њемачке марке, а сестри и двоструко мања. Наравно ми смо годинама припремани и спремни на жртвовања јер, ако прихватимо Христове ријечи из Бесједи на Гори: „Дајте и даће Вам се Опраштајте и опростиће Вам се“, остајемо мирни у нади...

Да би се здравствени радник потпуно хуманизовао требао би да потпуно занемари свој материјални положај, да се одрекне напредовања, да жртвује своје слободно вријеме, а понекад и приватни живот. Мада је Будва у претходној Југославији била град с највећим националним дохотком по становнику у здравље није улагала скоро ништа. Ми смо

једна од врло ријетких можда и једина општина у Југославији гдје за изградњу и опрему здравствених установа није расписан ни један самодопринос.

Срећна је околност да је после земљотреса изграђен Дом здравља од помоћи владе САД, а Здравствена станица у Петеровцу (узгред једна од најљепших у земљи) из сопствених средстава радника Дома здравља и дијелом од средстава швајцарског Црвеног крста намијењених за опрему Дома здравља.

Тачно прије петнаест година тек саграђени објект Дома здравља отворио је тадашњи Амерички амбасадор у Београду Лоренс Инглбергер. Написао је писмо пуно хвале за Будву и њене грађане. Дванаест година после тога тражио је бомбардовање Београда!

Кроз амбуланте лабораторије Дома здравља Будва, према ријечима директорке Рајне Дапчевић, прође годишње више од 200.000 људи, обави се више од 100.000 лекарских прегледа, а од тога само у дјечијој служби више од 30.000.

Први ултразвук у Црној Гори имао је Дом здравља сада их има два, има врло савремену микробиолошку службу, добро опремљену стоматолошку и медицину рада, увјежбају службу хитне помоћи и солидан возни парк. Наравно и специјалистичке службе са консултантима из сусједних медицинских центара.

Укупан број запослених је 78, што је запањујуће мало ако се зна да у току летњих мјесеци у Будви борави и до 50.000 људи. У том периоду кроз амбуланте и лабораторије Дома здравља прође и по неколико хиљада људи дневно!

Тренутно у Будви има и око 2.000 избјеглица, о којима здравствени радници воде бригу. Нормално без икакве награде и накнаде.

Али рецимо ни један лекар будванског Дома здравља није добио новембарску награду, нити пак Дом здравља!

Стизала су нам признања (и стижу) од људи из земље и свијета. Мало је било примједби и од странаца навикнутих на најсавременију европску медицину.

Прије неколико година од југословенске амбаскаде из Лондона добили смо писмо који је грађанин Њукастла Ричард Спрукмен послао. У писму је написао: „За вријеме летовања у Будви моје дијете се тешко разболело. На срећу наишли смо на изузетно особље које је веома стручно успјело да спаси моје дијете, јер му је живот био директно угрожен. Молим Вас да тим лекарима којима и име не знам пренесете моје искрено дивљење и поштовање“.

У „Вечерњим новостима“ Марко Оташевић претставник „Шибенке“ на Сајму у Будви: „У хотелском ходнику нагло ми је позлило, пошто сам и од раније имао ангину пекторис, онесвијестио сам се и пао. На срећу самном је био Давор Филипи који је дотрчао до телефона и позвао Дом здравља. Када сам дошао себи поред мене је био доктор Петровић и сестра Свежана. Невјероватно брзом интервенцијом вратили су ми живот. Никада нећу заборавити те дивне људе који су ми спасили живот. Овакав рад екипе др Петровића може бити за Будву понос и сигурност за све туристе који ће Будву ускоро напуни-ти као пчеле кошницу“.

Виорел Солежан, Врбак: „И ове нове године осјећам потребу да вам се јавим уз дубоку захвалност и поштовање Вашој великој хуманости јер сте ми спасили живот. Цијелом колективом од срца се захваљујем“.

Весна и Момир Јакшић, Крагујевац: „Велика захвалност на изузетно коректном пријему наше бебе у Вашем дому здравља и позитивним резултатима: Биљана Орловић, Нови Сад: „Хвала Вашим лекарима на изузетном разумијевању и помоћи“.

Пар ријечи је најмањи могући напор да се неко неком захвалиш“.

Стизала су и писма из Француске, Канаде и Аустралије.

Др Зећ показивао ми је много фотографија беба зачетих у Будви након успјешног лијечења.

Др Тадија Николић

СПЕЦИЈАЛИТЕТИ ПРИМОРСКЕ КУХИЊЕ
ПРИПРЕМА КУВАР ВОЈО ПАЋИН

МАСЛИНЕ И УЉЕ – ЛИЈЕК И ХРАНА

ХРАНА треба да буде лијек, а лијек – храна, рекао је још прије двије хиљаде година славни грчки лекар Хипократ, а та велика мисао постала је вјечита истина за одржавање доброг здравља људи. Тако се може објаснити и добро здравље и дуг живот многих који у јелу не претјерују, који једу свјежу биљну храну, и троше биљна уља а посебно маслиново које се добија од истоимене биљке – маслине.

На Медитерану, и на-

равно код нас, маслина је пратила људску цивилизацију и са пејзажом чинила хомогену цјелину. Зато је треба посебно брижљиво чувати и његовати. Посебно данас када је све више хране лошег квалитета, а маслине и маслиново уље, припремане и коришћене на разне начине, кроз вјекове су важиле и као храна и као лијек. Грци у својим записима наглашавају како су у маслиново уље додавали различите ароматичне биљке (траве) – кантарион,

рудру(путу), петрусин (першун) за лијечење од разних болести.

За маслину народ каже да је благословено дрво, јер се од ње све може користити и то за различите намјене. За лијечење се највише користи маслиново уље и маслинов плод или гранчица. Спремањем риблих јела, салата и варива с маслиновим уљем најбоље се придружујемо Хипократовој да је храна лијек. Маслина је то кроз вјекове доказивала, али је данас, нажалост, све мање има.

Ево неколико рецепата с маслинама и маслиновим уљем и још два карактеристична за овај период.

МАСЛИНОВО УЉЕ С ЛУКОМ

ОВО једноставно и укусно јело је из моје младости. У(пјат)тањир успите маслиново уља и додајте оста (винско сирће), крупне соли кроз прсте и руком стучену главицу црног лука. Комадом

врућег колача (хлеба печеног на пријепљу), или данас, хлебом, мочите (имакајте) лук, уље и оцат. (По жељи може да се користи и чешњак – (бијели лук) што ће посебно го-

дити онима који имају површени крвни притисак). Ако још имате скуване „кртоле у киле“ биће то један добар мени здраве, природне хране.

Дјеца која су се хранила оваквом и сличном храном била су здрава и добро развијена.

КОНЗЕРВИРАНЕ ЦРНЕ МАСЛИНЕ

Потребно је 1,5 килограма црних, зрелих маслина, 2,5 децилитра чистог маслиновог уља, три кашике соли и два лимуна у кришкама.

Исперите маслине врућом водом, ставите у тегле од по 500 грама са кришкама лимуна. Додајте со и маслиново уље да прекрије маслине.

Затворите поклопцем до употребе. Зачините ситним чешњаком и петрусином – биће то прави ужитак уз аперитив. (Напротив не могу схватити кад се пије ракија да не нудимо маслине уз аперитив).

СОС ОД МАСЛИНА

На три кашике маслиновог уља додајте једну кашику брашна и мијешајте на ватри док пожути. Налијте соком од печења, додајте исјецкане црне маслине без коштица (нарезане на листиће), мало исјецканог каприја, ситно исјецкане срделе (1-2 комада) и балицу исјецкан-

ог петрусина. Пробајте овај сос уз кувану домаћу кокошку. Као прилог можете припремити пире не с путером и маргарином, већ на маслиновом уљу и с морским орахом као ароматичним зачином. Домаћи хлеб тада није обавезан.

Уз то вам препоручујем зелену салату са рокулом и мало

ситног чешњака, соли, маслиновог уља и оста.

Сос од маслина можете користити за јело од шпaгeтa – лазања ако сте љубитељ тјестенина, али и за прелив мљевеног меса, полпета, фашираних шницли. Овај сос добро подноси и ђуреће печено месо, али тада треба додати ситно нарезану пропржену сланину-потрбушину у сос од маслина.

И КОШТИЦЕ ЉЕКОВИТЕ

Прије више година у једном нашем хотелу затражи гост да му кувар скува телину (лешо) с малинама. Би-

ла је то за куvara права загоретка па је замолио госта да му објасни како ће „то чудо“ да спреми. Гост му је уз осмијех одговорио „Заборавио сам

таблете против киселине, а мучи ме жeluдац, али ћу вам послати књигу како се то јело спрема у мојој земљи“. Кувар је касније сазнао да коштице (кошпице) маслине апсорбују (купе) киселину у желуцу.

САЛАМА ОД СМОКАВА

1 кг сувих смокава, 2 ребра чоколаде, 40 гр ораха, 80 гр сувог грожда, 1 дцл рума, 1/2 кашике од јела цимета у праху и кристал шећер.

Самелјите суве смокве на машини за месо, ставите масу у суд (здјелу) додајте нарибану чоколаду, орахе и суво грожда преходно опрано и

насјецкано, рум и цимет. Масу добро измијешајте па обликујте у виду саламе, поспите кристал шећером и оставите да се суши на промаји (зраку, арији). Сјеците по потреби и понудите уз ракију или ликер од вишње?

„СИР“ – КОЛАЧ ОД МАГИЊА

4 кг плода магиње (црвене бобице), 2 кг шећера, 2 лимуна.

Јешање 40 минута. Затим се дода сок од 2 лимуна и настругана кора од лимуна. Налијете у форме за сир, обложите влажном крпом и сушите 2-3 дана на промаји. Кад се стегне (осуши, стврдне) насјеците на коцкице и измијешајте са сувим листовима лаворике и чувај-

те за зиму када нема избора свјежег воћа. А већ заборављени начини конзервирања плодова, посебно оваквих плодова биљака које ето и даље расту око нас – костањима оскорушама, шипурком, дрењинама, дуњама, вишњама, разним миришљавим биљкама. То би неко могао боље описати од мене, зато дајте да сакупимо те старе рецепте.

БАНКА ПОСЛОВНОГ СВИЈЕТА
КОМЕРЦИЈАЛНА

БАНКА
КОМЕРЦБАНКА А.Д.
БЕОГРАД

ЕКСПОЗИТУРА БУДВА
ТЕЛЕФОНИ (086) 51-545, 51-556; ФАКС (086) 51-794

ПОСЛОВНИМ ПАРТНЕРИМА,
КОМИТЕНТИМА
И ГРАЂАНИМА ОПШТИНЕ БУДВА
ЧЕСТИТА ДАН ОСЛОБОЂЕЊА
22.НОВЕМБАР

НАШ ГОСТ:
МИТАР МИТРОВИЋ, ПЈЕСНИК И ХУМОРИСТА

РЕД ПОЕЗИЈЕ, РЕД АФОРИЗАМА

Можда то и није необично, а можда и јесте. Чињеница је да га, ипак, много више знају у Београду, Србији, па чак и ван граница наше земље него његовом родном крају. Никада рецимо није позван на било коју пјесничку или сличну културну манифестацију у будванској општини, Црној Гори. Да и не говоримо о томе да никада није награђен у свом крају.

Нисам ове редове одабрао за сам почетак текста о човјеку који је познат стваралац да бих прекоријевао, прозивао, одалијевао жаоке... Можда је тако и с другима – у свом крају су сви добри некако заборављени – а не би требало. Тек овако сам почео да се зна, како се за неке људе који озбиљно раде и стварају, не зна.

Митар Андријин Митровић рођен је 5. новембра 1933. године у селу Подличак. Основну школу завршио је у Прасквици, нижу гимназију у Котору, средњу школу у Шапцу, а ветеринарски факултет у Београду. Ради у Студентском граду на Новом Београду, као помоћник директора ове студентске куће.

Митровић пише за дјецу и одрасле. Аутор је девет збирки пјесама за најмлађе и једне за одрасле као и двије збирке афоризама. Објављује у свим дјечјим листовима и часописима, као и у готово свим новинама и часописима намијењеним одраслима. За-

ступљен је у Буквару и читанци за трећи разред основне школе („Будилници“ и „Ждралови“), у збирци „Како добро да пишем“ (1995) у Антологији српске поезије за дјецу („Булке“) као и у Антологији Српске књижевне задруге коју је припремио књижевник Драган Лакићевић („Крокодил“).

Митар Митровић је и преводен пјесник. Поезија му је преведена на бугарски, а афоризмима је пробијао блокаду: током прошле и ове године афоризми су му преведени на енглески, њемачки

ОКОВАН

Стефану Митровићу,
књижевнику (1907–1985)
Не, не могу доћи –
Сапет сам у себи.

Стегнут сам оковом,
Не могу се ослободити себе,
Не могу доћи,
Доћи ће окови уместо мене.

(два пута), италијански, бугарски (четири пута), украјински, шпански (два пута). Члан је Београдског афористичког круга и члан Удружења књижевника Србије.

Ни награде нису заобилазиле овог вриједног стваралаца. Добитник је прве награде

... и тако сваки дан. Читам и пишем, окружен младима који ми не дају да старим. Акумулатори су пуни, а уз муницију имам и воље итекако. А то што су ме код куће заборавили, помало боли, али није нешто ново...

за најбоље афоризме на југословенском конкурс за хумор и сатиру (у Броду), награде листа „Јавност“, а ситније награде и похвале не жели ни да помиње.

Пишете у тишини своје собе у Студентском и свом дому, али итекако наступате и јавно, не само приликом промоција ваших књига.

Чест сам гост на многим књижевним сусретима у Бе-

смотра стваралаштва. На жалост никада ме нико није позвао. Морам то да кажем: Будвани су и од раније најмање пажње поклањали својим стваралцима, својим људима да тако кажем. Увијек су били ближи они који су даљи, они „туђи“ иако лошији, бољи од својих.

Ветеринар, па пјесник и хумориста. Сатиричар доброг нерва. Има ли ту нешто не-

хоћете, како је и ред, више читам наравно него што пишем. То помаже много, у књигама су све школе и факултети. А стално дружење са младима не да ми да старим, акумулатори су ми увијек пуни. А уз муницију, срећом имам још и воље за рад. И то прилично.

И на крају оно стереотипно питање, али за писца обавезно: што је сада ваша преокупација?

Припремио сам збирку поезије за дјецу и двије збирке афоризама. На жалост да би се појавиле из штампе треба ми помоћ, спонзори како се то данас популарно зове. Но, надам се да ће се наћи пара да се то штампа. Иначе сваки дан је пуна ред поезије, ред афоризама.

„Приморске новине“ добијате редовно?

То је моја најбоља спона за заживљавање. На жалост једно вријеме нису излазиле, а без њих се укупан живот будванске општине не може ни пратити ни сагледати било из даљине или са дистанце. Стога оне имају огромну вриједност. Похвала: овај лист спада у најписменије који ми долазе до руку. Има замста добрих штива и данима их пажљиво ишчитавају. Уредништву поручујем – наставите тако, окупљајте добре писце. И бићете и читана и поштована новина. То сте, коначно одувијек и били. С.П.Г.

МЕДВЈЕД ЛАСТАВИЦЕ

Крај кошнице
медвјед стари,
дуго стоји
и стражари.

Ал је нешто
лоше воље,
не сме мед
због зубобоље.

Над пропланком
сред шумице,
пролетеше
ластавице

Цвркућући
пуни среће

донесоше нам
пролеће.

ограду, али и другде широм Србије. Позивају ме, било да су у питању поетске вечери, сусрети афористичара или неке друге манифестације. Једноставно знају за мој рад и он се, изгледа цијени.

Код куће је другачије.

Будва има много културних манифестација, и свој Трг пјесника који је посебна

обично.

Само на први поглед. Да сам рецимо завршио књижевност, чини ми се, био бих комплетан писац. Но, моја ветерина није хендикеп. По вокацији сам песник, по занимању хумориста, по рођењу лирик, по мало и меланхолик. Уз писање, дакако иде обавезно читање. Или ако

Спомен дом „Црвена комуна“

ИЗЛОЖБА УМЈЕТНИЧКЕ ФОТОГРАФИЈЕ

У ГАЛЕРИЈИ Спомен дома „Црвена комуна“ у Петровцу, седмог новембра је отворена међународна изложба умјетничке фотографије, на којој је изложено 19 фотографија већег формата у црно бијелој техници на тему „Акт“. Своје радове изложили су познати аутори, мајстори умјетничке фотографије

из Белгије, Русије, Чешке, Пољске, Шпаније, Холандије, Њемачке и Швајцарске.

Ова занимљива изложба фотографија, реализована је у сарадњи са галеријом „Златно око“ из Новог Сада.

Р.П.

БУДВА – ИНСПИРАЦИЈА ЛИКОВНИХ УМЈЕТНИКА (2) МАРКО ЧЕЛЕБОНОВИЋ

НАСТАВЉАЈУЋИ причу о ликовним умјетницима који су и у Будви нашли инспирацију за своја дјела свакако треба истаћи сликара Марка Челебоновића који је у нашој савременој историји умјетности забиљежен као највећи издатак француског сликарства у југословенском послератном сликарству. Познато нам је да су многи наши сликари били везани за Париз као метрополу сликарства, и да су се по повратку у земљу прилагодили врло брзо средини из које су потекли и постојали битно наши. Међутим, Марко Челебоновић, припада оним ријетким умјетницима савременог одређења који је мјенајући се био чврсто везан за неке од најважнијих проблема сликарства. Кроз цијели свој стваралачки опус ослањао се, и остао вјеран до краја, највриједнијим традицијама које је Европа створила.

Зато је и критика послје његове велике ретроспективе изложбе 1966. године у Музеју савремене умјетности у Београду забиљежила следеће: „Пут Марка Челебоновића кроз сликарство није имао никаквих већих скретања, да је од почетка текао и остао на тлу европске умјетничке реалности уопште а посебно своје епохе и непосредне околине Француске и Париза. Од првих својих радова одређио се за оно што је типично у француском сликарству. Он је да-

нас на путу коме су смисао дали Вијар и Бонар. По некој великој слици има осећање на велике Шпанце.“

Сликара МАРКО ЧЕЛЕБОНОВИЋ рођен је 22. новембра 1902. године у Београду у породици угледног адвоката Јакова Челебоновића. За вријеме Првог свјетског рата породица је пребјегла у Швајцарску гдје је Марко наставио средње школовање. По завршетку средње школе одлази у Оксфорд да студира права и економске науке, а затим у Париз на Сорбону. Жеља његовог оца је била, што је било и за очекивати, да му се син посвети правним студијама да би га као адвоката наслиједио у пословима. Стигавши у Париз, млади студент права се одлучио да уђе у атеље познатог скулптора Антоана Бурдела код кога ће савладати скулпторски занат и боравити једно вријеме. Његово бављење скулптуром траје до 1924. када се у потпуности окренуо сликарству. Једном приликом Челебоновић је забиљежио да се дефинитивно одређио за сликарство још у дјетињству. У првом свјетском рату која породица је избјегла за Солун а затим смо прошли кроз Атину. Било ми је тада дванаест година. Било је врло лепо. На сунчањој јари, док су моји распакивали ствари угледног Акропол и кренух ка њему. Тада сам осетио да је мој пут метност. И мада сам одмале на цртао, тада сам осетио и схватио да је мој живот везан

КОЛОРИСТИЧКИ СУДАРИ

за уметност.“ У кратким цртама сагледао, Челебоновићево сликарство може се хронолошки назвати: наивним романтизмом, поетским реализмом или интимизмом а затим слиједи фаза реалистичког експресионизма. Може се истаћи да како је по наклоности и темпераменту био колориста умио је да своју ликовну емоцију потражи и у ослобођењу од предметности.

Његов живот на југу Француске, у Сен Тропеу, вјероватно је утицао да заволи Црногорско приморје, а посебно Будву и Свети Стефан гдје је најчешће долазио са Милом Милуновићем и Срећком Стојановићем. Овдје су се дружили, рибарили и подсјећали се на пријатељство које датира још из париског периода, из времена проведеног у Бурделовом атељеу ког кога је једно вријеме борио и Стојановић. Челебоновић је Милуновића упознао касније, 1926. године у атељеу италијанског сликара Масима Кампилија мада му је био познат из Сретенових причања и каталога које му је показивао. Ово пријатељство тројице умјетника је свакако веома значајно поглавље у њиховим биографијама и у некој антологији великих пријатељстава заузело би важно мјесто. Иако различити по карактеру, а блиски по ономе у што су као млади вјеровали и што су вољели,

сачували су сваки за себе и на свој начин убјеђује да је оно чиме се баве умјетнички оправдано и дубоко људски. Одмарајући се од риболова, а у Будви и Светом Стефану, Челебоновић ради постеле и уљане слике на којима идеје остају ослобођене материјалне тежине, а одраз су чистог израза и расположења. Оне су на извјестан начин и показатељ колико је волио југ, Јадран, Будву и Медитеран уопште. Тако од маја до краја 1952. године Челебоновић слика на Црногорском приморју платна која ће у фебруару 1953. године изложити под називом Слике из 1952. То је била серија мртвих природа углавном са два до три предјела и неколико фигуративних композиција, а оно што их чини особеним су колористички судари који су право изненађење за многе који су вољели његово сликарство.

Зато се Челебоновић у више наврата оглашавао против оних љубитеља његовог сликарства који су давали више важности ранијем сликарству. Тако је 1953. године изјавио: „Постоји неколико неспоразума поводом мог сликарства. Један такав неспоразум је мишљење да сам префиниран сликар, да трагам за колористичким акордима или хармонијама. Моје преокупације нису никад биле концентрисане на естетску

страну већ оно што може човека драстично да узбуди и понесе“.

Марко Челебоновић је умро 1986. у Београду.

Драгана Ивановић

КУЛТУРНА БАШТИНА

У бурној историјској прошлости Паштровића, манастири овог подручја су одиграли значајну улогу у очувању вјерског и националног идентитета, а, такође, и културно-просвјетног уздицања народа овог краја. Тенденција ка очувању вјере, језика и обичаја, оставила је многе трагове у нашој духовној култури преко старих књига, рукописа и умјетничких дјела сачуваних у црквама и ризницама ових манастира.

Угледно стјепиште писане рјечи и умјетности, најчувенији вјерски и политички центар свих паштровских племена, а самим тим и најпознатији, је манастир Пасквница. Налази се недалеко од Св. Стефана, изнад милочерске плаже, а своје име добио је по оближњем потоку Пасквници, чија вода има укус брескве (пасквее).

Комплекс манастира Пасквнице састоји се од двије цркве, старог и новог конака, и „кулице“ која је у старо вријеме била школа. Цркве су посвећене Св. Тројици и Св. Николи. По предању манастир потиче још из VI вијека, а попатна легенда каже да је зетски краљ Војислав основао ово знаменито здање и то године 1050., на мјесту данашње цркве Св. Тројице. Касније предање наводи да је краљица Јелена, мајка српског краља Уроша II Милутина (1282–1321.), даровала манастиру нека имања са селима, и да је краљ Милутин године 1307. потврдио ту даровницу. Међутим, постоје мишљења да је ова даровница вјешто урађен фалсификат. Најпоузданији најстарији историјски извор о оснивању овог манастира потиче из 1413. године, када је зетски владар Балша III Стратимировић Балшић са својом мајком Јеленом, ћерком цара Лазара и царице Милице, издао у Будви оснивачку повељу манастира Пасквнице у присуству бројних свједока. У повељи се, такође, помињу и имања која је Балша III подарио овом манастиру. Оригинална повеље се није сачувала, а у старом которском Архиву чува се италијански превод исте из 1439. године. Такође је познат и ћирилични препис ове повеље из године 1728. К. Јиричич је први објавио препис овог значајног документа у Споменику XI САН (1892. г.). Занимљиво је навод из повеље у коме се каже да је Балша III „с властели својим Паштровићима“:

Николаом Радосалићем и његовим братом Радичем, Вукашином Бечићем и његовим братом Радаљем и Десином Андрићем, наштавши „прикладно мјесто“, подигао цркву, посвећену Св. Николи (Б. Б. Милановић, Паштровићи и њихови манастири, Котор 1969.). Познато је да је оригиналну Балшину повељу писао његов канцелијер-писар Дешко. Од првобитне Балшине цркве данас су остали само зидови сјеверног пјевничког трансепта уклопљени у ново подигнути обновљени храм. Појединачно тумачења Балшине повеље претпостављају да је црква грађена на мјесту гдје се раније већ налазио неки храм. У доба Наполеона, године 1812. разорена је првобитна Балшина црква, као и комплетно манастирско здање. У историји је остало забиљежено да је разлог француског разарања манастира била намјера црногорског владике Петра I Петровића Његоша да, по наговору руског цара Александра I, истера Французе из Боке Которске и ову припоји Црној Гори. Придруживши се Црногорцима Паштровићи су са одушевљењем прихватили ову намјеру за коју су, на жалост, Французи сазнали прије њеног остварења. Да би се осветили Паштровићима, они су разрушили и оскрнављивали њихов највећи духовни центар. Очевици су причали да се море око Св. Стефана данима бјелило од расутих папира из манастирског архива. Овом приликом неоповратно су нестали архивски документи који су вјероватно могли да пруже низ података о периоду прије XV вијека. Калугери Димитрија Љубиши и Петронија Миковића, Французи су одвели пред будванске зидине гдје су их лишили живота, а док је архимандрит Сава Љубиша, познат по изу-

МАНАСТИР ПАСКВИЦА (1)

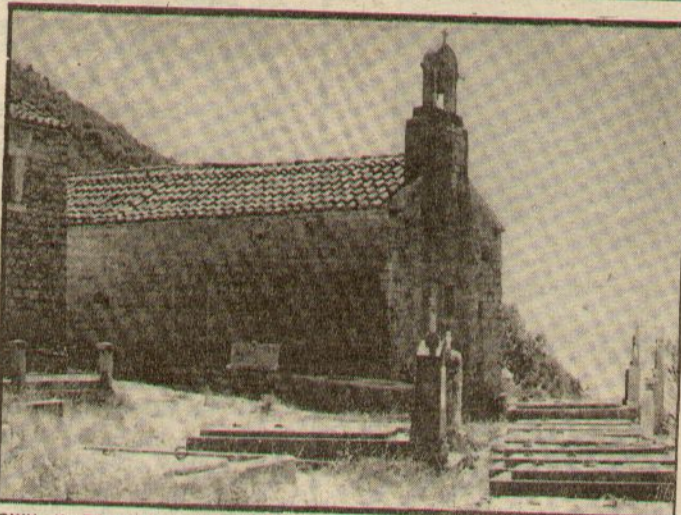
зетном дару за црквено појање, нашао спас пребјежавши и склонивши се у Црну Гору. Сава Љубиша се касније поново повратио у манастир, а у свом запису о овом немилостивој догађају каже да послје похода Француза „... не нађох ништа у манастиру до голијех зидинах“. Том приликом вратио је манастиру једно рукописно јеванђеље оковано позлаћеним сребром које је био понио са собом у заштиту. Ово јеванђеље и данас чува пасквичка ризница.

Градња данашње цркве Св. Николе започета је око 1844. године залагањем јеромонаха Јосифа Митровића и архимандрита Синесија Давидовића. Са свесрдним прилозима Паштровића и уз руску помоћ црква је завршена 1847. године. По свом архитектонском склопу, она представља једнобродну грађевину (18,5 x 8,5 м) са апсидом полукружног облика на источној и звоник „на преслици“ са три окна на западној страни. Полуобличасти свод цркве у средишту надвисује осмоугаона купола са четири асиметрично распоређена прозора и завршетком у облику полукалоте. На јужном и сјеверном зиду налазе се по три полукружно засведена прозора, док изнад главног портала фасадну цркве краси мермерна розета средње величине. Нова црква није живописана, а једини остатак живописа пронађен је испод слоја креча у посебном простору ниске пјевнице на сјеверној страни, то јесте на преосталом дијелу зидова старије цркве. Покушај реконструкције старе Балшине цркве на основу ових остатака први је урадио П. Миојовић који сматра да је црква првобитно била „... једнобродна грађевина приморског типа, са полукружном апсидом и ниским трансептом, засведена полуобличастим сводом...“. В. Коран је мишљења да црква у основи користи „... тип рашке грађевине која је једнобродна, са полукружном апсидом на источној и припратом на западној страни“. Ентеријер нове цркве украшава велелепна иконостасна преграда, коју је године 1863. иконописао грчки сликар са Крфа Никола Аспити.

Црква Св. Тројице подигнута је на благој узвишци са које пуца предиван поглед. У питању је једнобродна грађевина (7,5 x 4,5) засведена полуобличастим сводом. Црква има полукружну апсиду на источној страни, док је на западној касније придодата припрата (6 м.) са звоником „на преслици“ са једним оклом за звоно. Унутрашњост јој је са два пара плитких пиластера подељена на три травеја приближне величине. Не зна се тачно када је саграђена. П. Шеровић претпоставља да се на овом мјесту налазила она црква коју помиње Фарлати наводећи Милутинову потврду даровнице његове мајке Јелене из 1307. године. Поилоком његовог доласка у Котор. У унутрашњости, црква је осликана фреско декорацијом коју је године 1681. извео познати живописац мајстор Радул. Ова црква је знаменита и по иконостасу који је иконописао Димитрије Даскал.

Непосредно уз цркву, са њене сјеверне стране налази се омања једносратна грађевина, звана „кулица“ у којој је од давнина радила надалеко чувена пасквичка школа. Сматра се за једну од првих школа на Приморју, а по предању потиче из XV в. мада је очигледно да данашња грађевина потиче из каснијег времена. До 1875. у њој су подучавали прасквички калугери. Тако су из новијег времена познати наставници калугери: Сава и Висармон Љубиша, Василије Перезић, Герасим Аврамовић, поп Глигор Митровић и посљедњи Филимон Франичевић.

Стари манастирски конак налази се сјеверно од цркве Св. Николе. На њему можемо препознати неколико фаза грађевина. Претпоставља се да најстарији зидови потичу из XV вијека. Манастирски конак је саграђен на два спрла. Поред просторија за становање сад-

ржи и просторе прилагођене другим намјенама. Тако је у приземљу једно вријеме била смештена школа, док данас тај простор испуњава изузетно вриједна манастирска библиотека, која у свом фонду броји око 5.000 књига. На првом спрату налази се манастирски музеј са богатом и необично драгоценом збирком предмета, књига и исправа из прошлости Паштровића. У склопу музеја постоји и манастирска ризница са драгоценом збирком црквених предмета, икона и богослужбених књига. Од покретних музејских објеката, свакако, треба издвојити стари манастирски печат са натписом „Св. печат манастира Пасквница“. Руски цареви и царице (Катерина II, Јелисавета Петровна, Павле I, Павле II, Александар I) су успоставили трајне везе, често богато даривали овај манастир. Познато је да је царица Катерина II, у своје вријеме, била одредила помоћ манастиру од 100 златних цекина годишње. На другом спрату овог конака налази се повећа манастирска трпезарија у којој се одмах запажа велики округли сто урађен од монолитне плоче црвенкастог домаћег камена.

За овим столом вјећала је чувена паштровска „банкада“ коју су сачињавали паштровски главари. Овај сто се често називао и „сто од правде“. Нови манастирски конак је приземна грађевина саграђена на мјесту некадашњих манастирских стаја, године 1978.

Чини се да прича о манастиру Пасквници не би била потпуна, кад не би поменули мајстора каменара Јегора Строганова, који је крајем XVIII сам попчовао путеве у околини манастира. Јегора су звали „Рус“, мада је, највјероватније, био родом Пољак. Пошто му је умрла супруга, ћерка је отпочела потрагу за њим. Када је сазнала да јој је отац у манастиру Пасквници, преобукла се у монаха и дошла у овај манастир. Разбољевши се схватила је да ће убрзо умријети па је све испричала игуману Сави Љубиши, који је одмах све испричао „Русу“ снебивши се. Јегор је препознао ћерку која је, ипак, задовољна умрла на очевим грудима. Ова прича инспирисала је Вука Врчевића да напише приповјетку „Жена калугер“.

Луција Бурашковић
ЦРКВА СВЕТЕ ТРОЈИЦЕ

ПОРТРЕТИ ИЗ РИЗНИЦЕ МАНАСТИРА ПАСКВИЦА

ЛИЦА ПОЗНАТИХ КОЈА (НИ)ЈЕСМО ЗНАЛИ

• ПОВОДОМ ИЗЛОЖБЕ У МОДЕРНОЈ ГАЛЕРИЈИ

Када је 1835. године бо-
равио у Паштрови-
ћима, припремајући
своју граматiku и ријечник,
Вук Караџић је забиљежио:
„Мало више Будве, поред мора
са југа почиње кнежевина
Паштровићи и отеже се изме-
ђу мора и планина. Земља је
врло каменита али је роман-
тично лијепа и људскијем
трудом начињена плодном“.

Једно од мјеста у том крају
је знаменити паштровски
манастир Пасквница, а риро-
да у којој лежи није само ли-
јепа, јер су и тамо гдје си ли-
јепо подигнути сви наши ма-
настири. Пасквница је богата
бурном историјом и вријед-
ним знаменитостима који је
чине једним од најзначајни-
јих манастира овог подручја.
Судбина му кроз историју ни-

БИТЕ САНИРАНА ЗГРАДА БИВШЕ ШКОЛЕ У РЕЖЕВИЋИМА

ЦЕНТАР ЗА – ЗАБАВУ

У згради бивше школе у Режевићима која
је у рушевинама (налази се испод магистрале у
непосредној близини манастира) поново ће се
вратити живот. Овога пута неће бити наставе и
учења већ забаве, дружења, културно-умјетничког
живота, као и туризма. Завод за изградњу
из Будве је недавно урадио пројекат санације,
а његову изградњу, као и реализацију која ће ус-
коро усплиједити финансираће Скупштина оп-
штине Будва.

Пројектом санације зграде ове школе који
је урадио архитекта Спomenка Зеновић пред-
виђена је вишенамјенска сала површине 56,56
квадратних метара, затим чајна кухиња и са-
нитарни чвор у приземљу, као и мања сала за
састанке и двије канцеларије на спрату. Ун-
утрашњи распоред просторија урађен је према
захтјеву Извршног одбора Мјесне заједнице
Режевићи. Овај пројекат, се, како смо сазнали,
одликује и веома занимљивим и атрактивним
рјешењем уређења дворшта испред објекта.

Нови директор Завода за изградњу у Буд-
ви арх. Миланка Вуковић објашњава да је про-
јекат урађен у складу са свим конзерватор-
ским условима за санацију и реконструкцију ста-
рих објеката.

Школа у Режевићима је на своју поновну
обнову чекала више од 16 година – послје зе-
мљотреса 1979. године када је претрпјела ве-
лика оштећења. У међувремену је један од по-
кушаја од стране мјештана за њену обнову (ко-
ји су тада у својој племенитој намјери остали
усамљени) на жалост, пропао.

Зграду школе у Режевићима саградио је
још 1856. године архимандрит Димитрије Пе-
разић, новцем добијеним из Русије. У то врије-
ме школа у Режевићима била је једна од нај-
љепших у читавој Боки. Школска зграда је
више пута оправљана и обновљана уз помоћ
мјештана захваљујући у првом реду игуману
Филипу Франичевићу и тадашњем општин-
ском начелнику Луки Марковом Павловићу.
Италијански окупатор ју је јула 1941. спалио та-
ко да је након ослобођења земље уз знатно
учешће државе као и доброволним радом
мјештана, подигнута из згаришта и приведена
првобитној намјени. На једном од напуклих зи-
дова ове зграде и данас се може прочитати
текст са спомен-плоче да је 1956. године
оближежена стогодишњица школе у Режеви-
ћима.

Приморске новине

НОВИНЕ

које се не читају
само један дан.

је баш била наклоњена тако-
да га није поштедио ни зе-
мљотрес 1979. године. Траго-
ви катастрофе видљиви су и
данас, без обзира на санацију
која је вршена у манастиру
од 1985. до 1989. године. У ма-
настиру је од 1968. године до
земљотреса 1979. постојао му-
зеј – ризница који је и сада
затворен. – Управо из тог
разлога, Модерна галерија у
Будви отпочела је са презент-
ацијом дијела блага које
чува овај манастир. Овакве
изложбе музејског карактера
галерија је постављала и до
сада када је представљала
фонд Народног музеја са Це-
тиња. Истовремено, то је и
прилика да се на прави
начин посјетиоцима и љуби-
тељима умјетности на адек-
ватан начин презентира кул-
турно-историјско благо овог
подручја.

Када су, као овога пута, у
питању ризнице треба истаћи
да су то мјеста која носе ду-
ховност и одраз другог време-
на и да су мање више далеко
од очију јавности, а врло
често приступачна неком пут-
нику намјернику који је имао
срећу да ужива у њиховом
безвременом богатству.

У ризници манастира
Пасквнице међу много-
бројним вриједним предметима,
углавном богослужбеног
карактера, не можемо а да не
истакнемо поједине експона-
те који датирају из периода
од XI до XIX вијека. Међу
њима треба издвојити иконе,
књиге, дјелове намјештаја,
зрује и књиге. „Највећи
дио чине поклони руског
двора, дакле руских царева
и царица. Од Катерине I,
Павла II или Јелисавете Пе-
тровне до Александра I, одно-
сно књаза Александра Ва-
земског“. Једна од највећих
драгоцености из ризнице је
чувени златни крст цара
Душана. Овај крст је 1817.
архимандрит Данило Кажане-
негра пренио из Дечана у
Пасквницу, страхујући да га
не однесу Турци.

На изложби у Будви пред-
стављено је, из ове ризнице,
дванаест портрета знамени-
тих личности, владара и
црквених великодостојника
који су били везани за овај
паштовски манастир. Неки
од њих су потекли из Па-
штровића па је самим тим
ова галерија интересантнијих
личности још више добила
на занимљивости и значају.
Аутори изложбених дјела су
различити, а самим тим и ква-
литет насликаних портрета
али без обзира на извјесну

неуједначеност израде по-
трета по свом изгледу и де-
талима имају свакако одре-
ђени документарни значај.
Оно што их све заједно обје-

дињује је одређена симболи-
ка и мисаоност која из њих
зрачи. Настали у временском
периоду од стотинак година
ови портрети су трајна за-

биљешка о изгледу архиман-
дрита Василије Перезића,
митрополита Висариона
Љубише, књижевника и ар-
химандрита Дионисија Ми-
ковића и игумана Бориса

Кажанегре који је још у ли-
јепом сјећању многих Па-
штровића, вјерника, а свака-
ко и поштовалаца чисте и
праве духовности.

Међу изложбеним сликама
запажен је и портрет патри-
јарха Гаврила Дожића, на-
сликан 1939. године вјештом
руком игумана Рафаила Ата-
наковића. Дожић је 1938.
године изабран за српског па-
тријарха и то управо по исхо-
ду своје успешне борбе про-
тив Конкордата са Римокато-
личком црквом. Ова слика се
1941. године налазила у Бе-
оградској патријаршији и у
првим данима окупације, је-
дан њемачки војник је пре-
познао лик на платну и у би-
јесу распекао бајоном сли-

ку. Слика је и сада оштећена
и нису над њом обављени по-
требни конзерваторско-ре-
стаураторски захвати јер се
жељело да подсјећа на један
вандализам који није поште-
дио ни сликарску платну.

Својим квалитетом и
мајсторством израде издва-
јају се портрети које је на-
сликао велики али нажалост
неистражени сликар из Пе-
тровца, Марко Греговић. Ри-
јеч је о сликару који је ства-
рао у периоду када на подруч-
ју Будве и околине стасава
прва генерација домаћих
сликара који су истовремено
представљали и прве школо-
ване сликаре у овој средини.

Као сликар одличних квали-
тета слиједио је сликарски
рукопис по назорима ака-
демског реализма али с одре-
ђеном тенденцијом за извјес-
на ликовна одступања. Од-
личан примјер је портрет
митрополита Висариона
Љубише који је прави пока-
затељ великих сликарских и
изражајних могућности овог
сликара. Настао је непосред-
но по завршетку Греговићеве
самосталне изложбе на Це-
тињу 1896. која означава и
почетак изложбене дјелатно-
сти у Црној Гори. На овом,
као и на портретима, своје
стрине, попадије проте ца-
риградског Владимира Гре-
говића, фигуре портретисаног
извлачи из тамне позадине
свјесно инсистирајући на јас-
но освјетљеном лицу са ка-
гласцима на појединим де-
талима истичући карактер
насликаног. Цртеж је вјешто
рађен а колорит сведен само
на неколико тамних тонова.
Стишана импулсивност и не-
обична пригушена свјетлост
говоре о оплемененом ака-
демском реализму. Својом
љепотом израде, мајсторст-
вом извођења, вјештином ис-
ликаног детаља, као што је
брада, истиче се и портрет
умјетничког дједо Марка.

Посматрајући у цјелини
изложбу портрета у будван-
ској Модерној галерији може
се казати да је њена вријед-
ност не само у различитости
и квалитету изложбених дјело-
ва већ и у идеји и организаци-
ји презентације једног ди-
јела блага значајне култур-
но-историјске вриједности.

Драган Цвијовић

Драгана Иванковић

ИЗ ОШ „СТЕФАН МИТРОВ ЉУБИША“

КАД БИ И ШКОЛА РАСЛА...

● Умјесто планираних 800 школу похађа двоструко више ученика, а сваке године потребна – учионица више

ПРИЈЕ тридесет година, школске 1964/65., Основна школа „**Стефан Митров Љубиша**“ имала је 580 ученика, а на крају прошле школске године „само три пута више – 1645. То је добра слика раста и становништва наше општине и броја ученика и све би било у реду да школа није – тијесна. Садашња зграда школе је отворена 1978. године, планирана је за око 800 ученика, али су основци убрзо прекорачили тај план. Пренамјеном и адаптацијом на рачун других простора, уређено и опремљено је још четрнаест учионица, али и то је мало јер овој школи сваке године треба мјесто за бар по једно ново одјељење. Тако је и ове школске године: уписано је 1678 ученика, а умјесто прошлогодишњих 51 ове године је 52 одјељења.

– Подаци, о расту броја основца говоре да је сасвим извесно да су потребне двије школе о чему би требало озбиљно да размишља шира друштвена заједница како би се тај проблем што прије ријешено – каже **Биљана Вукчевић**, директор ОШ „**Стефан Митров Љубиша**“ – Наредне школске године имаћемо највероватније 64 одјељења и мораћемо увести класичну поподневну смјену чиме ће се и отворити питање шта са ђацима путницима.

Због немогућности да сви ученици похађају школу у првој смјени прије више година је отворена тзв. ме-

ђусмјена: ученици трећег и четвртог разреда почињу наставу у 11.40 непосредно пошто је за тај дан заврше рад ученици провог и другог разреда. То је, оцјењују у школи, много повољније него поподневна смјена која би почињала касније, а нарочито због јака путника, који се тако раније враћају кући. Бака путника је, такође, сваке године све више. Тренутно их је 383, од чега највише из Ластве Грбаљске (121), Пржног, Каменова и Светог Стефана (93), Борета, Бечића и Рафаиловића (152)... и представљају 23 одсто укупног броја ученика школе.

У приморском дијелу Црне Горе вишак основца је једино у Будви и само она има праву мамуску школу. Ванстандардан је и број ученика у одјељењима – просјек је преко 32 ученика, у неким их има и 38, а стандард је до 30.

– Свака масовност у едукацији је неповољан елемент – истиче **Биљана Вукчевић**, – али ми уз максималан напор одржавамо квалитет наставног процеса. Више ученика у одјељењу захтијева и већу ангажованост наставника јер треба сваком ученику посветити одређену пажњу и вријеме. То је везано и за дисциплину и у одјељењу и у школи, јер се одједном у првој смјени у школи нађе 1300 ученика. Све то упућује да је Будви потребна још једна основна школа, мада смо и свјесни да је то у овом тре-

нутку тешко реализовати, да је у овом времену сиромаштва тешко изградити нову школу. Ипак, тај проблем је јако присутан и треба тражити његово што хитније рјешавање.

Стални пораст броја ученика створио је дијелом и кадровски проблем – овдје годинама недостају професори математике, физике и страних језика.

– Током лета и почетком школске године контактирали смо са заводима за запошљавање широм Југославије, с факултетима који школују те кадрове, с Комесаријатом за избјеглице, не би ли дошли до поменутих кадрова, али без успеха – каже **Биљана Вукчевић** и напомиње да је конкурс поново расписан за та радна мјеста, а да је за ову школску годину проблем ријешен прерасподјелом часова и привременим рјешењима са спољним сарадницима.

Недостатак кадрова утицао је и на избор учења страних језика. Ученици су углавном жељели да као други страни језик уче италијански, али се тој жељи није могло удовољити, јер није било професора италијанског језика, па се сада у ОШ „**Стефан Митров Љубиша**“ учи француски језик. Утјеха је, ако се тако може рећи, што ће учење француског моћи наставити и у будванској средњој школи.

В.М. Станишић

ШКОЛА ЗА ОСНОВНО МУЗИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ

ОДЈЕЉЕЊЕ У ПЕТРОВЦУ

МИНИСТАРСТВО за културу Црне Горе одобрило је Школи за основно музичко образовање у Будви да оснује подручно одјељење у Петровцу.

Након спроведене анкете међу 102 ученика, њих 63 је изразило жељу да похађа часове музичког образовања. Од тога су 55 положили тестове и распоређени су у два одјељења припремних разреда и два одјељења првих разреда на одсјеке клавира, гитаре и хармонике.

Поред великог броја талентоване дјеце, у Петровцу постоје адекватне просторије за изво-

ђење ове врсте наставе (учионица и 3 кабине-та, укупне површине 110 м²), концертни клави-р, три пијанина, три хармонике и пет гитара, које се хотел „Палас“ и ОШ „**Марко Срзентић**“ поклонили и уступили на коришћење Подручном одјељењу.

Отварањем овог одјељења школе за основно музичко образовање у Петровцу ријешен је велики проблем путовања музички надарене дјеце до Будве и назад, и створена могућност уписа у музичку школу већем броју дјеце из Будве.

М. Поповић

ИЗ ДЈЕЧЈЕГ ВРТИЋА

У СКЛАДУ с годишњим програмом рада у Дјечјем вртићу „**Љубица В. Јовановић-Мише**“ приредба је је-сења свечаност на којој су се наши најмлађи „школарци“ представили рециталом, ритмичким играма, хорском пјес-мом и рецитацијама.

– Циљ ове приредбе, као и предстојеће новогодишње, затим осмомартовске, и завршне 15. маја поводом дана нашег вртића када испраћамо предшколце“ у школу је да покажемо шта су дјеца научила за двомјесечни период – каже **Гордана Томић**, директор дјечјег вртића, истичући да је посебно задовољна овом приредбом која је резултат квалитетног рада васпитача са дјецом, а то се задовољство видјело и на лицима родитеља, бака и дједова који су у овом веселом дјечјем представљању масовно присутвовали.

ЈЕСЕЊА СВЕЧАНОСТ

ИЗ СТАРИХ БАУЛА

ДР САВО ВУКМАНОВИЋ

НИКОЛА СТ. ЉУБИША

● Др Саво Вукмановић (1906-1995) је наш познати научни и

културно-просвјет-ни радник. Посебно је изучавао књижевна дјела Његоша, Краља Николе, Стефана Митрова Љубише и Ивана Мажу-ранића. Бавио се и публицистиком и новинарством и сара-ђивао у више часописа и листова а између осталих и у „**При-морским новинама**“.

У спомен на овог значајног критичара, публицисту и профе-сору, који је једно вријеме живио и у Будви, „**Приморске но-вине**“ објављују његов есеј о **Николи Ст. Љубиши**, који је штампан у часопису „**Бока**“, број 10, 1987. године, на страна-ма 233-243.

Као преводилац и ориги-нални ствараца десе-десетих година про-шлого вијека у књижевности се код нас појавио **Никола Ст. Љубиша**, пјесник данас скоро заборављени. Његова појава у ондашњој црногорској, неразвијеној, монотонј и једноликој поезији означа-вала је једну нову ноту и извесно поетско обогаћење.

Љубиша се родио 1888. го-дине у селу **Близикуће** у **Па-штровићима**, у крају Будве, у селачкој породици. Отац му се звао **Стјепан**, који је млад умро. Основну школу учио је у родном мјесту, а гимназију на **Цетињу**, у **Загребу** и **Београду**. За прво вријеме шко-ловања примао је стипендију црногорске владе и помоћ сво-га стрица, ондашњег митро-полита црногорског **Виса-риона Љубише** (1823-1884), а 1888, када је дошао у **Београд**, за њега се заузимао, послје стричеве смрти, нови црногорски владика **Митро-фан Бан** код **Саве Грујића**, министра иностраних дјела Србије, да му изрази матери-јалну помоћ. Послије завр-шене гимназије Љубиша је учио и **Богословско-учитељску школу** на **Цетињу**. Године 1893. уписао се у **Духовну академију** у **Петрограду** коју је посјеђивао у

току четири године „у пуном течају наука и завршио са добрим успјехом. Послије свршених студија Љубиша се вратио у домовину, гдје је остао „четири године као чиновник на расположењу“. Крајем 1901. године „матери-јални су га узроци принуди-ли, о чему има и увјерење та-дашњих власти“, како сам каже у једној представи Министарства просвјете и црквених послова Црне Горе, „те је потражио службу у Ру-сији, гдје је поровео све ври-јеме до 1914. године“ када се повратио у домовину. Убрзо по доласку, 27. септембра, Љубиша је поднио молбу он-

дашњем министру, **Гавру Це-ровићу**, у којој га моли „да му одреди мјесто за настав-ника руског језика и богос-ловских предмета у једној од средњих школа краљевине, по могућности“ и са жељом да то буде на **Цетињу** са тадашњим платом од 2.400 перпера. Три дана послје овога, 30 окто-бра, „с обзиром на његову

вишу спрему и школовање, постављен је за контактуал-ног наставника цетињске **Богословско-учитељске школе**“, о чему је убрзо добио и кра-љев указ.

У **Богословској школи** на **Цетињу**, у којој су тада наста-ву одржавали **Марко Драго-вић**, **Петар Богдановић**, **Ду-шан Букић**, **Илија Шоба-јић**, **Владимир Поповић**, **Алекса Ивановић**, **Бошко Думовић** и **Петар Вучковић**, као директор, Љубиша је био врло потребан као наставник. Одмах у почетку добио је пет богословских предмета да предаје. Поред ових понуђе-на му је још и настава руско-га језика, али он је замолио Савјет школе да га тога осло-боди, „не због тога што не би могао да предаје, него с обзи-ром на број предмета“, које је већ добио за које нема ни ученика или су били сасвим неповољни.

Као наставник Љубиша је на **Цетињу** остао за све врије-ме док је школа радила рат-не 1915. године. С падом Црне Горе напустио је земљу и избјегао у Француску. У ту-ђини, као избјеглица, Љубиша је провео три године у **Паризу** у својству просвјет-ног радника. Њежан, неот-порног здравља и са вјечном носталгијом за својим завича-јем тамо се и разболио од шпанске грознице и лијечио. Умро је у болници „**Hotel Dieu**“, а сахрањен 19. фебру-ара 1919. године на гробљу „**d'Ivry**“ код **Приза** (**XIV** дивер-

зија, 11 линија гроб 18).

Љубиша је био лирска ро-мантична природа. Судећи по његовој поезији, он је не-оспорно имао пјесничког да-ра и укуса. Још у ђачким да-нима показивао је живљи и јачи интерес за књижевност. Према једном писму, које је 1887. године из **Загреба** писао **Давиду Љубиши**, он се та-мо састаје и са **Јованом Сун-дечићем**, тада пупуларном пјесником, који је у то врије-ме радио на историји Црне Горе и саопштавао понешто у „**Обзору**“. Године 1892, Љубиша је испјевао пјесму „**Ја и вила**“, коју је објавио тек 1900, а 1894. препјевао је у **Петрограду** и спјев великог руског пјесника **Михаила Јурјевича Љермонтова** „**Мцири**“, који је 1897. штамп-пао у „**Гласу Црногорца**“, а 1899. и као посебно издање. Од тих првих почетничких стихова, млађи сјетних и дискретних, Љубиша је у то-ку неколико година, колико је свега радио на књижевни-сти, испјевао око тридесетак по темама и садржини разли-читих пјесама; описних, љубавних, пригоди и ми-саоно-песимистичких. То су оригиналне творевине и пре-води страних пјесника, рус-ких: **Надсона**, **Полонског**, **Кругова**, **Љермонтова** и ен-глеског **Бајрона**, које је заво-лио и често из преводио. У њиховим пјесмама наш је пјесник налазио и самог себе, своје расположење, схватања и свој поглед на свијет и живот.

1 О Николи Љубиши врло је мало писано. Постоји само једна кратка напомена **Трифуну Ђукићу**, **Преглед књижевног рада Црне Горе**, **Цетиње**, 1951, стр. 113 и чланак **Н.С. Мартиновића**, **Стварање**, 1953, стр. 489-493.

2 Годину Љубишиног рођења узели смо према његовој дипломи коју је 4. јуна 1897. добио као завршени магистар Духовне академије у **Петрограду**, **Архив СРЦГ**, 1914, фасц. 101, бр. 2685 **Међутим**, **Мартиновић** наводи за годину његовог рођења 1870. што сматрамо да није тачно.

3 За **Николу** су погрешно навели, прво **Т. Ђукић**, а послје и **Н.С. Мар-тиновић** да је сав књижевника **Стефана Љубише**. У овоме су се најве-роватније повели по истовјестности имена.

4 Према приватним писмима које посјеђује **Милан Љубиша**, виши банкарски службеник, који данас живи у Будви, **Стари Град**, бр. 12 – **М. Љубиша** ми је дао и још извесне податке о пјеснику Љубиши на чему сам му захваљан.

5 Исто.

6 **Архив СРЦГ**, 1914, фасц. 101, бр. 2685.

7 **Архив СРЦГ**, 1914, фасц. 101, бр. 2502 и 2685.

8 Исто, фасц. 102 бр. 3068.

9 **Глас Црногорца**, Неји код **Париза**, 1919, бр. 65.

10 **Давид Љубиша** (1867-1941.) стријељан од Италијана као татац за вријеме тринаестојулског устанка и борбе на **Брајићима**.

11 **Ја и вила**, **Луча**, **Цетиње**, 1900, јули, св. VII, стр. 407-409.

12 **Глас Црногорца**, **Цетиње**, 1897, бр. 7-10.

13 **Михаило Ј. Љермонтов**, **Мцири**, поема, превео **Никола Ст. Љубиша**, **Цетиње**, 1899, стр. 33.

„ЗЕТА-ФИЛМ“

НАКОН запаженог учешћа (прошлог мјесеца) на ино-страним филмским фестива-лима, документарни филм-ови познатог црногорског ре-дитеља **Момира Матовића**, наредних дана, учествоваће на три значајна свјетске фес-тивала.

Филм „**Метри живота**“ конкурисаће за награду „**Најбољи кратки филм**“ на **Интернационалном филм-ском фестивалу** у италијан-ском граду **Торину**.

Међу осамдесет кратких филмова свих жанрова који су одабрани за званичну се-лекцију филмског фестивала у белгијском граду **Намуру**, овај црногорски документа-риста биће једини аутор, представљен са два филма: „**Обала живота**“ и „**Метри живота**“.

УСПЈЕШНА СЕЗОНА

У њемачком граду **Минх-ену** крајем мјесеца, одржаће се **Први свјетски фестивал документарних филмова** под називом „**Наш поглед на сви-јет**“. Од 280 пријављених филмова за приказивање су одабрана 23 документарна филма, међу којима је и **Ма-товићев** документарца „**Нох**

дуга 68 година“, чијом пе-ројекцијом у **Минхенском филмском музеју**, бити затво-рен овај фестивал.

Сви ови филмови рађени су у продукцији „**Зета филма**“ која са успјехом завршава овогодишњи наступ на позна-тим интернационалним филмским смотрама. **Р.П.**

НАГРАДА „ОБАЛИ ЖИВОТА“

НА НЕДАВНО завршеном 35. **Интернационалном филмском фестивалу** краткометражног филма који је одржан у белгијском граду **Хај**, документарни филм „**Обала живота**“ црногорског редитеља **Момира Матовића**, освојио је специјалну награду **Фестивала** за оригинални приступ у овом етнографском документу.

Продуцент овог дјела је „**Зета филм**“ из Будве, а награда је освојена у конкуренцији 69 филмова из читавог свијета.

Р.П.

ТРАГОМ ДОКУМЕНАТА ПРОШЛОСТИ ПРИПРЕМА: Мр МАРКО Ђ. ИВАНОВИЋ

(48)

ЦРНОГОРСКО приморје вјековима је чамило под туђим народима и њиховим управима. Под турским ханцаром: Улцињ (1571-1880), Бар (1571-1878) и Херцег Нови (1482-1687), а под млетачким лавом све до његовог пада 1797. Котор (од 1420), Паштровићи (од 1423), Будва (од 1442), Херцег Нови (од 1687) и три комуне: Мајни, Побори и Браћи (од 1718). У новој смјени долази свирепи Аустрија (1797-1806), Наполеон (1807-1813) и поново жута Хабсбуршка монархија (1814-1918).

Слободни црногорски владари Петровићи (1697-1918) имали су своје законе у приморским манастирима (Стањевихи, Подострог), чували православље, мирили завађене и стално одржавали добре односе са Приморјем.

Зауврат у свим ратовима које су водили, приморци су редовно ступали у њихове редове као добровољци или чинили посебно добровољачке одреде, а и самостално су војевали против мрске Аустрије (1869 и 1882). Храбри приморци стаје уз Петра I и руског адмирала Сињавина у одбрани Боке (1806) као и у заједничким ратовима које су водили Црна Гора и Србија против Отоманског царства (1876-1878; 1912-1913) и Бугарске (1913).

У Првом Балканском рату под Тарабош формиран је у саставу Приморског одреда и Први црногорски добровољачки батаљон (од 3 чете) од 500 добровољаца, од којих су више од половине били из Боке. Аустрија није могла подијети да њени поданици чине војну јединицу у саставу црногорске државе, па се она морала након три мјесеца борбе расформирати (15. октобар 1912-14. јануар 1913).

Храбри њени борци не хтједоше назад Монархији већ наставили борбу за Скадар у редовима црногорске војске.

И против Бугара (1913) ови добровољци – борци су наставили ратовање.

Борба Црне Горе и Србије била је неједнака и против заједничког непријатеља Аустро-Мађара (1914-1918). Са њима, жељни слободе добровољци с мора, једни пробијајући обруч приморских тврђава, а други враћајући се из печалбе из бијелог свијета, заједно похиташе у црногорске и српске редове, но многе сунце слободе неогрија. Добровољци Будве и њене околине формираше Приморски добровољачки батаљон (са четима: петровачком, светостефанском, маинском и доњогрбљском), у саставу Ловћенског одреда, који ће у Грбљу 18-мјесечном борбом (1914-1915) бранити границу према добро утврђеном непријатељу у заливу Боке.

Остали Приморци били у саставу других јединица Ловћенског фронта.

У моменту непријатељске офанзиве и распада црногорске војске (јануар 1916) црногорски монарх главну мисао је усмјерио на очување своје династије, оставивши сина Мирка да на томе ради у земљи под Аустријом. Он ће то исто покушати са својом крњом владом из свог затвора у егзилу. Наравно, оставио је своју војску и народ сурувој судбини и без позива да се прикључи српској браћи на путу спасења и поновног наскрсења. То је свирепи непријатељ знао казнити „велемздајничким процесима“, вјешалима, стријељањем и бројним казним на територији Аустрије и Мађарске.

Приморци су пратили судбину Србије. Знали су да је Србија добила на Церу

прву савезничку битку у Првом свјетском рату, а одмах затим наставила с побједама на Дрини и Колубари. Те битке постадоше примјер ратовања и војног изучавања. А примјер добровољачког батаљона и мајора Гавриловића у одбрани Београда (1915) израз херојства једног народа у одбрани отаџбине.

Борба Србије била је беспримјерна у историји једне државе у којој без капитулације јединствено војска с владом, парламентом и краљем на челу оступи на путу спасења у другу земљу (Грчку).

Приморци, пратећи судбину Србије и познавајући њу непријатеља, не чекајући узалудни позив краља Николе Он за живота није никада посетио Будву и ако је само 30 км удаљена од Цетиња, осим на лафету (1989) сами похиташе да ухвати корак с браћом преко албанске голготе на путу за Крф и Солун. Добровољци са Србијом отјераше вјековне Турске и Аустро-Угаре са јужнословенских простора и донијети 1. децембра 1918. ослобођење и прво уједињење три јужнословенских народа Срба, Хрвата и Словенаца. Да није тада створена Југославија, не би касније, вјероватно, било ни данашње треће Југославије. Процес стварања европских држава завршен је с Првим свјетским ратом, док су након Другог свјетског рата велике силе одлучиле да створе само Источну Њемачку из познатих разлога.

Борбу за ослобођење од Турске и Аустрије увијек су пратили и добровољачки покрети: у Првом српском устанку (1804-1813), у Босанско-херцеговачком устанку (1875-1878), у српском и црногорском рату против Турака (1876-1878), у оба Балканска рата (1912-1913) и посебно у Првом свјетском рату (1914-1918). Ипак, он је најмасовнији у Првом свјетском рату, а чинили су га добровољци не само из крајева који су били под Аустро-Угарском него и из свих земаља гдје је словенски народ расељен по свијету (Русија, Сјеверна и Јужна Америка, Канада, Нови Зеланд, Аустралија и др.). Највећи број добровољаца јавља се међу заробљеним јужнословенским војницима у Русији. Од њих је у Одеси (јануар 1916) створена Прва српска добровољачка дивизија (15.000 војника) која се истакла у борбама у Добруци. У Русији је створен (подкрај 1916) Српски добровољачки корпус (касније Добровољачки корпус Срба, Хрвата и Словенаца) који у јануару 1917. броји око 43.000 добровољаца. Према непотпуним подацима број добровољаца са ширег подручја Боке кретао се око 2.500, а само са територије данашње општине Будва, око 1.000.

Ако се зна да је на овој територији било уочи Балканских ратова око 5.400 становника, то је сваки пети, или шести становник општине Будва био добровољац у црногорској српској или савезној војсци.

Министарски савјет (Краљевска влада) је још у току рата на Крфу донио одлуку (1916) да сваки југословенски добровољац из Америке после рата добије пет хектара плодне земље за насељење. Ако би добровољац

погинуо право на земљу прелази на његове законите наследнике или онога кога добровољац буде одредио но с тим да наследник увијек мора бити Србин, Хрват или Словенац. Нешто доцније ова одлука је проширена и на остале добровољце из Аустрије, Канаде, Новог Зеланда, као и на добровољце Југословене из Русије, с поправком, да борци само добију пет хектара, а неборци три хектара плодне земље.

Заслуге добровољаца, учесника у ослободилачким ратовима 1912-1918., велике су и од непроцењиве историјске важности за ослобођење наших народа и стварање заједничке државе Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, касније Југославије. Због тога је Краљевска влада, оно што се у рату обавезала према добровољцима, непосредно после ослобођења и уједињења 1918. почела ревностно и да извршава.

Министарски савјет Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца доноси први акт регули-

сања поступка додјеле земље 1919. (25. фебруара, а на основу чл. 53 Устава) ПРЕДХОДНЕ ОДРЕДБЕ ЗА ПРИПРЕМУ АГРАРНЕ РЕФОРМЕ, чији су прописи имали снагу закона. Овим прописом су укинута кметски односи и уз законску накнаду се експропришу сви велики посјети на тлу Краљевства у корист: ратних инвалида, удовица и синовача ратника, војника и добровољаца који су се борили за ослобођење и уједињење.

Истим актом образован је и ДРЖАВНИ УРЕД ЗА АГРАРНУ РЕФОРМУ. Мало касније донјет је и ЗАКОН О ПОДЈЕЛИ ЕКСПРОПРИСАНИХ ЗЕМЉИШТА 1921. (30. децембра). Министарству социјалне политике дата је надлежност издавања добровољачких увјерења. На основу наведених прописа вршена је додјела земље добровољцима и осталим колонистима све до 30. августа 1928. када је ступио на снагу ЗАКОН О ДОБОВОЉЦИМА.

Законом о добровољцима од 30. августа 1928., регулисање права добровољаца дато је у надлежности МИНИСТАРСТВА ВОЈСКЕ И МОРНАРИЦЕ. Овом Министарству дата је надлежност признавања добровољачких својстава и издавање ДОБОВОЉАЧКИХ УВЈЕРЕЊА. Раније издата добровољачка увјерења од Министарства социјалне политике морала су се усагласити са Законом о добровољцима. За извршење овог Закона Министарство војске и морнарице донијело је свој ПРАВИЛНИК 1. децембра 1928. и касније његове ИЗМЈЕНЕ И ДОПУНЕ 1930. (6. марта) и 1937. (27. априла). За рјешавање добровољачких питања у саставу Министарства образована је СЕКЦИЈА ДОБОВОЉАЦА односно ДОБОВОЉАЧКИ ОДСЈЕК.

Према Правилнику за извршење Закона о добровољцима из 1928. за добровољце се међу осталим признају: сви они који су као страни поданици ступили добровољно у српску или црногорску војску за вријеме рата; 1875-78, 1885-86, 1912-13 и 1914-5. новембра 1918; добровољци из састава добровољачких дивизија у Русији; батаљон Пивка из

Италије; добровољци са Корзике и ратова у Италији и дошли у Микри; страни држављани који су ступили у српску жандармерију 1914-17; они који су узети за стоком и комором у Босни приликом преласка српске и црногорске војске августа 1914; сви усташе (устанци) из ратова 1876-78., а били живи до 30. марта 1924.

Додјела земље добровољцима, тј. колонизација вршена је у крајевима гдје су постојали велики посједи. То су подручја Баната (земља је додијељена у 19 мјеста за 7.501 породицу), Бачке (земља је додијељена у 63 мјеста за 10.431 породицу), Срема (земља је додијељена у 36 мјеста за 1.344 породице), Славоније и Барање. Земља је додијељена у БиХ за 2.921 породицу и у Јужној Србији, Косову и Македонији за 4.862 породице. То значи да је у горе наведеним областима (за Славонију нема података) подијељена земља за 27.059 добровољаца или њихових наследника. До априла 1941. успјело се населити око 22.000 добровољаца.

Будићи да је издато више од 40.000 добровољачких увјерења, то није било могуће подмирити све добровољце плодном земљом. Зато је Министарски савјет, на основу Финансијског закона

силац највећих ратних одлика од свих савезничких држава у Првом свјетском рату. Све његове и молбе Савеза и жалбе да Удружење настави са радом остале су узалудне. Коначно је Влада ФНРЈ, ПО Бр. 1802/47 од 24. марта 1947. у Београду, донијела Рјешење: „Одбија се жалба Ловрић Луја и др. као неоснована, а оснажује се рјешење Министарства Унутрашњих послова ФНРЈ IV бр. 11057/46 од 18. фебруара 1947. године, којим је забрањен рад Савезу ратних добровољаца из ослободилачких ратова 1912-1918. године, а имовина удружења конфискована у корист државе“. У образложењу се наводи: „... имовина удружења конфискована у корист државе ради његовог профашистичког обиљежја и протународног става за вријеме окупације“. Против чланова Савеза удружења воде се истраге и дијеле карактеристике. Примјера ради тада је Крсто Анђус, инжењер и студент са Сорбоне, дошао из Париза 1920. и 1947 радио у министарству трговине, окарактерисан као англофил. Подсјетимо се да је партијски руководилац Стана Томашевић за такву карактеристику т ражила смртну казну у Паштровићима (Марко Ј. Куљача, Сјећање на мучна времена, ст. 88).

којим је одузет добровољачко земљиште у Војводини. Данас су све бројнији захтјеви да ово питање што прије ријеше надлежни органи. Све више се по разним мјестима оснивају подружнице, уреди или окрузи (Војводине) добровољаца 1912-1918. који предузимају мјере за враћање неуставно и неосновано одузете имовине добровољаца. И надлежни органи почињу схватати да треба да се врати одузета права добровољцима. Тако је Министарство финансија Републике Србије 27. јануара 1995. по овим питањима заузело свој став и упутило га Влади Републике Србије на рјешавање. Оно гласи:

„Имајући у виду оправдане захтјеве добровољаца из I свјетског рата, сматрамо: – да постоји законска, морална и историјска обавеза да се у цијелини ријеше питање добровољачке имовине добијене између два рата, а посебно имовине добровољаца у Панчевачком Риту, јер се на тај начин исправља неправда према ратницима-добровољцима из 1912. до 1918. године, односно њиховим наследницима.

С обзиром на то предлажемо да Влада Републике Србије упути писмо Савезној влади и предложи да се намире добровољци који још нијесу намиреени односно да им се врати и исплати имо-

ЗАБОРАВЉЕНИ РАТНИ ДОБОВОЉЦИ

Послије оваквог става нове државе према славним ветеранима отаџбинског рата долази до конфискације имовине добровољаца. Тада је уништена цијелокупна добровољачка архива у Молеровој улици 24 у Београду (картотека за 43.000 добровољаца, сва финансијска документација и књига погинулих и умрлих добровољаца), а њихов добровољачки дом претвором је у стамбени објекат. Треба истаћи чињеницу да Њемци за вријеме четворогодишње окупације Београда нијесу уништили нити један папир ове документације иако су од њих доживјели пораз у Првом свјетском рату. Уништена или конфискована је и друга имовина добровољачког Савеза у Новом Саду и другим мјестима гдје се налазила.

Такође и добровољачка земља дошла је под удар нове државе. Напримјер око 4.000 добровољаца којима је рјешењем Министарства пољопривреде Краљевине Југославије, број 62276/VI-А тек пред сам рат додијељено око 25.000 јутара земље у Панчевачком Риту, није се могло населити због неуређености земљишта до 6. априла 1941. Та земља је 1947. године одузета. Народна скупштина Републике Србије донијела је 22. фебруара 1947. ЗАКОН О ЛИКВИДАЦИЈИ АГРАРНЕ РЕФОРМЕ ВРШЕНЕ ОД 6. АПРИЛА 1941. НА ВЕЛИКИМ ПОСЈЕДИМА У АПВ. Овим Законом одузета је земља добровољцима у Панчевачком Риту, а исту је Министарство пољопривреде Србије намијенило да се на њој „организује пољопривредно добро за производњу поврћа и млијека“. Ту је поницао ПКБ.

Како су ратници 1912-1918. добили од нове државе карактеристику да су „профашистичко обиљежје“, нијесу могли остваривати никаква своја права у вријеме постојања АВНОУ-ске Југославије 1945-1991. Но, садашња Југославија покрене питање рјешавања права ових славних ратних ветерана. Прво је Скупштина Републике Србије, 26. новембра 1990., донијела Закон о престанку важења Закона о напуштеном земљишту колонијална Косову, а нешто касније проглашен је неуставним ЗАКОН ИЗ ФЕБРУАРА 1947.

вина у Панчевачком Риту и исплати неисплаћене добровољачке обезвице“.

Подружница ратних добровољаца 1912-1918. у општини Будва, упутиће захтјев надлежним органима о неизмиреним обавезама према ратним добровољцима са територије општине и шире након сређивања прикупљене документације. Подружница ће радити и на предузимању мјера за рехабилитацију ратних добровољаца као и на даљњем прикупљању података о добровољцима с циљем трајног обиљежавања њихових имена, историјског значаја као и изучавању феномена добровољачког покрета у нас. И поред забране педесетогодишњег изучавања ових ратних добровољаца, ипак су позната имена ратних добровољаца из Паштровића (имена њих 413 обиљежена су на спомен плочама у манастиру Прасквица), а имена осталих добровољаца са територије општине Будве, остала су и послје 80-годиња готово непозната јавности. Ради прикупљања података о свим нашим добровољцима, Подружница Будве је већ истражила следеће архиве: Историјски архив – Будва, Архив Југославије – Београд, Војно историјски институт – Београд, Архив Србије – Београд, Историјски архив – Зрењанин и Архив Војводине – Нови Сад (дјелимично истражен). Но, предстоје истраживања архива на тлу Црне Горе (Подгорница, Цетиње, Котор, Херцег Нови). У поменути архивима пронађени су врло вриједни подаци о њима (година рођења, војне јединице у којима су ратовали, добровољачко увјерење, мјесто и површине добијене добровољачке земље, добијене обезвице умјесто земље, и др.) које ћемо објављивати у „Приморским новинама“ у фељтону „Трагом докумената прошлости“. Молимо потомке и ближу родбину добровољаца на сарадњу, да достављају сачуване доказе о њима (фотокопију докумената и др.) Подружници Будва, која ће радити на обради података и публикацији наших добровољаца. Треба нагласити да сви добровољци нијесу тражили добровољачко увјерење односно добровољачку земљу, па о њима има много мање података у архивама.

СПОРТ

ИЗМЕЋУ ДВА БРОЈА

ВАТЕРПОЛО – прва лига

Будванска ривијера – Студент 27:7, Будванска ривијера – Партизан 10:7, Приморац – Будванска ривијера 5:18, Јадран – Будванска ривијера 12:13.

ФУДБАЛ – Друга „А“ савезна фудбалска лига

Спартак – Могрен 2:0, Могрен – Нови Пазар 2:3, Сутјеска – Могрен 3:2, Могрен – Јастребац 1:1, Приштина – Могрен 3:1.

ОДБОЈКА – Прва „Б“ лига

Авала – Спартак (Љиг) 3:0, Авала – Никшић 3:1.

КОШАРКА –

Прва црногорска лига Могрен – Приморје 61:76, Подгорица – Могрен 80:62.

ФУДБАЛ – Јужна фудбалска регија

Грбаљ – Петровац 4:1, Петровац – Цетиње 3:1.

ПОМОЋ ЗА ИЗБЈЕГЛЕ

ХУМАНОСТ БЕЗ ГРАНИЦА

За протекла три мјесеца, Општински штаб за пружање хуманитарне помоћи, уз помоћ Црвеног крста, Кола српских сестара и Удружења жена из Петровца кроз разне хуманитарне акције, упутио је осам већих поштом расељеним лицима која се налазе у Лозници, Звечану, Србињу, Требињу и Вучитрну.

Укупно је до сада сакупљено 80 тона хране, разне робе и одјевних предмета, у вриједности од преко 120 хиљада динара.

По ријечима Зорана Драговића, руководиоца Штаба за пружање хуманитарне помоћи, и даље људи доносе помоћ а тренутно најзначајнија активност је обезбјеђење бољих просторија за складиштење помоћи.

У току је и припрема новог континента састављеног од хране, постељине и одјевних предмета, који ће бити упућен у Републику Српску.

Драговић истиче велику хуманост и солидарност наших грађана и бројних предузећа, наглашавајући је да је одзив изнад сваког очекивања. Мало је рећи хвала – каже он – за све што наши људи чине помажући у овим тешким временима избјегли и унесрећени народ са ратом захваћених подручја.

Р.П.

СПОРТСКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ

БУДВА – ТЕНИСКИ ЦЕНТАР

МЈЕСЕЦ је новембар. Будва окупана сунцем личи на успавану љепотицу. Али личи и на напуштен град. Празне плаже, празни хотели и ресторани, празни чак и тениски терени.

Непосредно пред распад Југославије Бани Шегон, шеф анимације за подручје Пореча рекао је: „На подручју Пореча имамо само 166 тениских терена, што је мало јер имамо и у октобру и новембру, када купања нема, обично од 10 до 14 хиљада гостију.

Огромна већина је ту ради рекреације. Највећи мамац су нам тениски терени иако имамо услове и за друге спортове.

Да бисмо организовали велике тениске кампове нама треба још терена, јер је интерес огroman.

Једноставно тенис и туризам су нераздвојни свуда. Чак и на планини Копаоник тениски центар изванредно ради.

Нажалост Будва има само двадесетак тениских терена, од којих чек неки нису ни оспособљени за нормалну функцију као што је случај у Петровцу.

А могло би сасвим другачије.

Радмило Арменулић дугогодишњи савезни селектор наше тениске репрезентације рекао је: „Мало је таквих

мјеста у свијету која су створена за тенис: много сунца, мало вјетровитих дана изузетно повољне температуре, које дозвољавају игру на отвореном чак и у јануару и фебруару мјесецу, много простора који се не користи. Штета је што се у тенису овдје није ништа улагало док су на цијелом Далматинском приморју никли тениски центри са безброј игралишта“.

Да то све може другачије показао је велики сателит „Мастерс“ турнир одигран почетком септембра 1995.

Захваљујући сјајној организацији ентузијаста из „Будванске ривијере“ првенствено људи који веома добро знају што спорт, посебно тенис, значе за туризам, турнир је био веома успјешан и изазвао значајан интерес и код нас и у свијету.

Од увођења санкција, а и од раније то је први међународни турнир из свјетског тениског календара одигран код нас заједно са сателитима у Београду, Нишу и Суботици.

Учесници турнира били су сви познати Југословенски играчи, осим Мушкатировића и Михајловића.

Уз Вујића, Зимоњића, Вемића, Ђорђевића, Дулића, Дабића, Војиновића, Павићевића и остале наше асовете импозантан је био број

страних учесника.

Малкор из Француске, Цицерони из Италије, Фаила из Чешке, Борбелли из Словачке, Петровитз из Мађарске били су најбољи.

Не заборавимо Лахман из Њемачке, Братанова и Трајкова из Бугарске Петровића из Аустралије, Будзиака из Пољске.

Учесника би било далеко више али су дошли само најбољи са претходна три сателит турнира, јер су по позицијама могли да играју само 24-ца најбољих.

Нажалост ни један играч с подручја Црне Горе није се квалификовао за турнир.

Најбољи странац Малкор из Француске који је у дублу са Морелом такође Французом освојио двије титуле у дублу на претходним сателитима радујући се да можемо разговарати на француском рекао је:

„Ово што сам видео је импресиивно, и лијепо град и величанствене околине и дивно припремљени терени. Нисам вјеровао да у Црној Гори и Југославији постоји нешто тако лијепо. Доћи ћу свакако и следеће године. Не могу да схватим да је публике тако мало. Ово је за мене велико изненађење. Свуда су пријатни људи, само мало говоре француски“.

Супервајзерх из Бугарске, Братов који је поднио извјештај међународној тениској федерацији био је изричит:

„Импесиониран сам организацијом турнира, љепотом краја и коректним односом свих људи.“

Био сам на много већим турнирима као судија, али је овдје све беспријекрно од прес службе, здравствене заштите, одржавања терена. Као да сте до сада много пута имали сличне турнире.

Не знамо да ли је такав извјештај послат у Лондон гдје центар ИТФ веома критички просуђује услове за одржавање међународних турнира.

Слично је говорио и Бане Вучетић директор програма сателит за Југославију, са надом да ће Будва врло брзо постати познати тениски центар – чим санкције буду скинуте.

Т. Николић

Е1
Е1МОС
БУДВА

086/52-551, 52-552, 52-553, 52-555
Fax: 086/52-553

РАДИО БУДВА
98,7 И 106,0
МЕГАХЕРЦА

ВСС
BUDVA

Preduzeće za izdavačku i grafičku djelatnost
85310 BUDVA, Mediteranska 4., Tel: 086/52-551, 52-552, Fax: 086/52-553;

KOMPJUTERSKA PRIPREMA ŠTAMPE I DIZAJN

SREĆAN PRAZNIK

POSLOVNIM PARTNERIMA I GRAĐANIMA
OPŠTINE BUDVA
ČESTITAMO 22. NOVEMBAR - DAN OSLOBOĐENJA

ŠTAMPAMO

- kalendare
- knjige
- časopise
- blokovsku robu
- obrasce
- plakate
- postere
- prospekte
- naljepnice

ГРМЕЧ

ПОСЛОВНИ СИСТЕМ

ГРМЕЧ ПС - ПРИВРЕДНИ ПРЕГЛЕД

Маршала Бирјузова 3

11000 БЕОГРАД

тел.: 011/3282-888, 625-576, 3282-225, 3281-939

факс: 011/623-375, 3281-912

ж.рачун: 40801-601-1-48293

КАТАЛОГ

ПОСЛОВНЕ ГАЛАНТЕРИЈЕ '96

ПОЗОВИТЕ НАС !!!

Приморске новине

Оснивач листа „Скупштина општине Будва, издавач Јавно предузеће „Информативни центар“ Будва. Директор Рајко Куљача. Главни и одговорни уредник Васо М. Станишић. Штампана НЈП „Побједа“ Подгорица. Адреса: „Приморске новине“ Петра I Петровића 3, поштански фах 14, 85310 Будва. Телефон (086) 51-487 (редакција), 52-024 (општа служба), телефакс 52-024. Број жиро-рачуна 50710-603-5-2853 код СПП Будва. Годишња претплата 20 динара, полугодишња 10 динара.

ELEKTROJUG

PREDUZEĆE ZA TRGOVINU, TURIZAM, UGOSTITELJSTVO I USLUGE sa p.o.

Trg Sunca bb Budva, Tel. 41-564, 51-344, 52-300 Telefax: 52-300

- prodaja kompletnog elektromaterijala,
- izvođenje radova na trafostanicama, dalekovodima i javnim rasvjetama,
- polaganje kablova i svi elektroinstalaterski poslovi,
- brze intervencije električara